

RINGERIKE.

7/10 1880 H. H. 24

R.V.E.

Drikk det og nyd det!

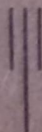

*Det kan ikke
brygges noe bedre*

Hønefoss Bryggeris Øl

Ringerikes Blad

Grunnlagt 1845

Eneste lokalavis på Ringerike!

er bladet for Dem!

Alt som hender i distriktet
finner De først hos oss!

Repr.: Norsk Sprengstofindustri
Ulefoss Jernverk

**Ringerikes BYGNINGS
ARTIKKELKOMPANI!**

HØNEFOSS

A/S Hønefoss Teglværk & Kalkfabrik

– Under samme ledelse –

Tell.: Centralbord: 34 - 112 - 264

Teglværket direkte: 264

JERN – JERNVARER – BYGNINGSARTIKLER
MALERYARER – KJØKKENUTSTYR – BRENSSEL

RINGERIKE

1939-40

UTGITT AV

RINGERIKES UNGDOMSLAG
OG RINGERIKES MUSEUM

VED

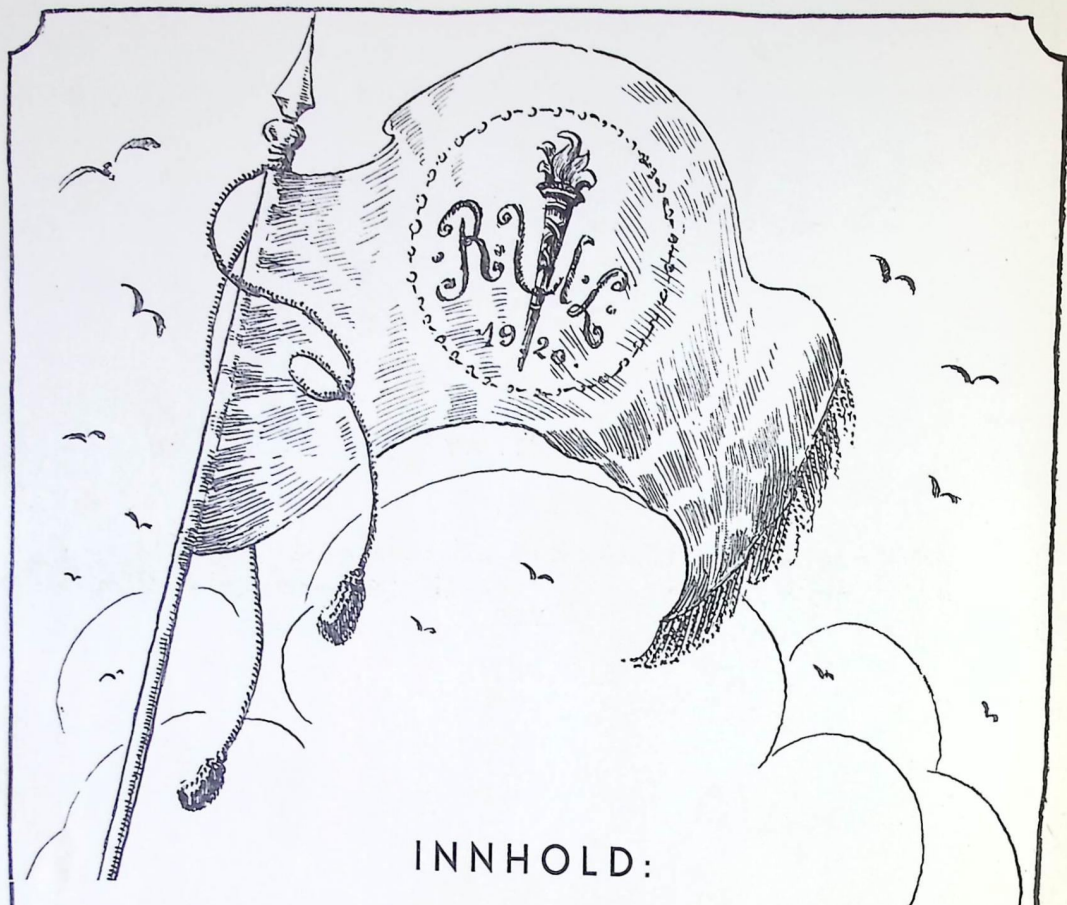
ELLEN HALS
OLA BRÆNDEN – HANS JOHNSRUD

OSLO 1939

I KOMMISSJON SNORRE A-S
SNORRE BOKTRYKKERI

INNHold:

Omslagsbillede: Norderhov kirke, malt av HARALD VIBE	
ELLING M. SOLHEIM: Solregn, dikt	Side 3
VARG VILLVOLL: På gamle tun ved Sælabunnen	" 4
R. T. A.: Gudbrand og Lars	" 7
HANS JOHNSRUD: En gårdshistorie fra Tyrstrand	" 8
R. T. A.: Marigar'n som fisker	" 9
R. T. A.: „Gleden“	" 9
ERLING BJØRKE: Livøre	" 10
R. T. A.: „Lærer i Israel“	" 11
ANDERS VILJUGREIN: Båtfart og ferdsel på Tyrifjorden	" 12
O. B.: Bedarmann	" 14
ELLING SOLHEIM: Ådnes-festen på Vaker, prolog	" 15
O. B.: Syngar-Hans	" 17
J. S.: „Det har sig ikke så Sara“	" 17
MUNIN: Frå Raknehaugen på Romerike til Halvdanshaugen på Ringerike	" 18
LARS LYSE: Bjørnespor m. m.	" 20
R. T. A.: Mannen i skinnfelden	" 20
JOHAN SKØIEN: Reise til Kristjan (Oslo) i gamle dager	" 21
OLAF HANSSEN: Frå voksterlivet på Ringerike	" 23
J. S.: Mikkel Gade	" 25
OLAF HANSSEN: Helleritningane på Ringerike	" 26

Je går langsmed nysådde åkrer
i duskregn frå solyre skyer.
Kjenner den gode freden
frå mull som har frø i fanget.
Kjenner som helg i sinnet
nå etter våronnsyrket.
Stilt denne kvelden vekker
toner, jupe og sterke.

Her ligger liv og venter,
liv som ska gro og vekse.
Solmette frø som sprenges,
hårfinne røtter suger
jordkraft og vårmild råme.
Kløkke hjerteblad strir alt
op imot lyset og dagen.

Han har så sterke røtter
jupt i den vårvarme mullen.
Røtter som binder og suger
jordkraft og solyr sevje.
Sterk kan han stå i stormen,
kjenne sig trygg og jordnær.
Regnbogen, sjufarga, skjelver
over hans grogrønne rike.

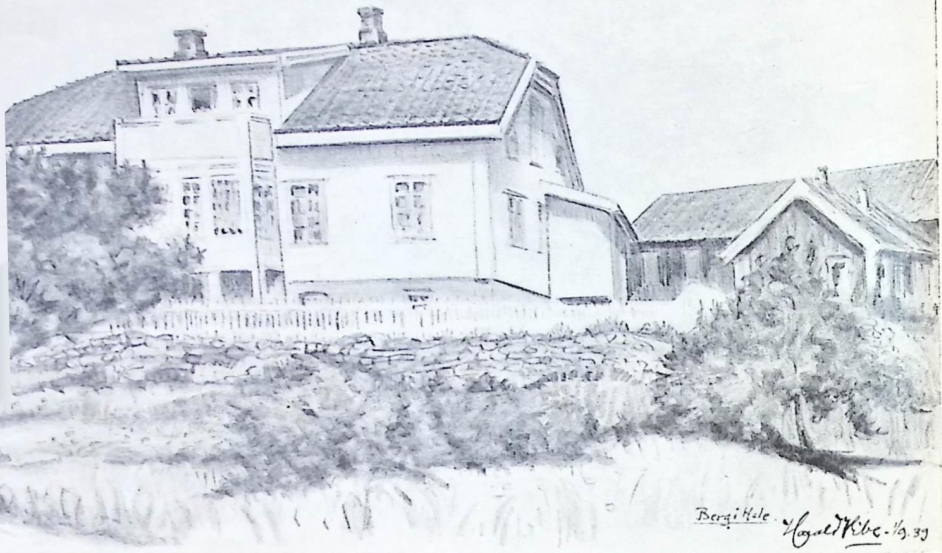
Ja se: Over regnvåte jorder
det brydder av lys'grønne spirer.
Finnes der større glede
for den som med jorda strever?
Er noen rik som denne
som etter våronnsyrket
vart som et kjærtegn stryker
vekster, mjuke og fine?

Og her — langsmed åkerreina
busker sig ville vekster.
Rogn og hegg står og duver
tunge av snøhvite blommer.
Gullgule Marinøkler
neier i solregnyret.
Den som slik rikdom eier
kan ingen motgang knekke.

Elling M. Solheim.

gamle tun ved Sælabunnen.

Av Varg Villvoll.

Gården Berg i Hole. Efter originaltegning av Harald Vibe.

ens år 1703 blev flere gårde på Røyse ellers solgt ved tvangsauksjon — så med gården Berrig ved Sælabunnen. Ole hadde gått all tiggergang som tenfor å skaffe de 300 riksdaler som han til den fremmede tømmerkjøperen Wilhelm; men nu var det gjort! Og hjem gikk han røtt av livet. Bryggen ved fjorden var falt en sten råtner ikke! Han kom tørskod i gikk hamna opover, og der oppe på bakgården, der far og sønn hadde lidt og stridt; så sett det som skjønt er!

merkvelden var ren og stille og han satte med hodet mellom hendene og tenkte. Atter opp igjen! Han så fogden og alle embedsne som kunde selge 5—6 gårde på én dag. Gystlommen drog han frem en lapp som fogadde gitt ham og på den lappen stod navnet som nu eiet hans gamle ættegård. Og det var: etatsrådinne Eleonore Kristiane de... Fogden hadde sagt at hvis han stelte sig så kunde han kanskje få husvær på gården fremover og iallfall kunde han få sitte på

en av plassene et år eller så. Men det skulde være løgn at han skulde sitte som en annen innlegg der — imorgen den dag vilde han reise. Godt var det at Matea var død, for så slapp da hun å se elendigheten! Han vilde reise bort til Hylemark, hvor søsteren var gift med Jens Hansen og ta opphold der. Og han smilte til tanken om at søstersønnen skulde bli rik nok til å ta igjen gården på odel.

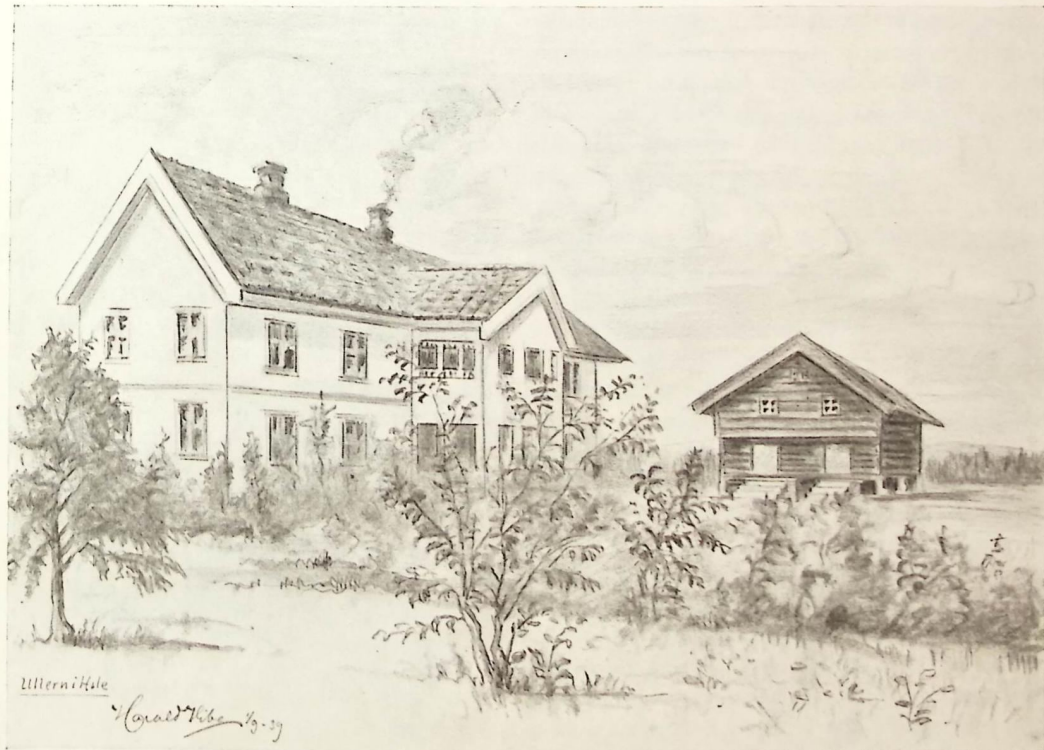
Solen stod alt høgt i Stubdalsskaret da Ole gikk frem til tunet. Alle minner rant ham i sinde nu når han stod på flyttefot. Kanskje var fortellingen om pilegrimmene på Evangelieholmen sannferdig? Bestefaren fortalte i hans barndom så mangelgang om bedeskammelen fra Nidaros som fantes i Bergsbråten da man laftet ny stue der, og nu tok han det rare kleberstensstykke frem og i lønndom bad han til Gud om at alt måtte ordne sig bra.

Gammel-Halvorsdagen Mærradaue det året var en onsdag! Ennu så langt ut i mai måned var vårønn ikke gjort. Den nye mannen på Frøyu, Lars Amundsen Lien, var den eneste som kjørte en pinneharv på gammalåkeren i Svendsløkka, men granene ristet bare på hodet og sa: Det skal han få

sanne, at vil en ha avling her på Røyse får en vente med såningen til dauråmen er gått tør jorda! «Oss må ha kønne i jorda før Halvarsokk oss», sa Lars — han brøt noe på målet, for han var langt nordantil. Han kom fra Gudbrandsdalen som rådsdrenge hos presten Lauritz Madsen — tidligere prest der nord i dalen. Ole på Berg blev gående både en og to dager og stange i dørene på Berg. — Dørstokkmilen er alltid lang, lengst for den som har vondt å vente. Litt av hvert skulde han ordne, selv om fjøs og stald stod ødslig. Dagen før var fogdens skrivekar — Torger Svarverud — med bud fra fogden Tønder om at etatsrådinne hadde sendt bud om at hun vilde se sin lille gård når heggen blomstret. Nøklen skulde Ole levere til lensmann Tosten Bye på søndre By. Ja her skal bli ryddig! Tom er stalden, tomt er fjøset — alt gikk under hammeren. Kun et lite verken rutevevna hang igjen, og til sengested hadde han efter auksjonen hatt en rugthalmhaug i det ene hjørne. Men såpass forsynlig hadde han vært at han hadde gjemt sølvtøiet og en stor kobberpanne oppe i en bergeskorte ved Steinlausa seter på Krokskogen. Ole hilste blidt på fogdens skriverkar, for denne var ringeriking å regne for, ennskjønt Svarverud og de andre ryd-

ningsplasser på østsiden av fjorden var en slags finnemark å regne for — men han gren da han tenkte på selve fogden. Var det for å hjelpe bondefolket, at fogden sendte et helt elgeslakt inn til justitsråd Must? Å nei! Andre planer hadde nok herremennene — gav man dem en finger, tok de hele handa, og lenge varte det visst ikke før hele Røysebygda var et slags underbruk for danskene på Aggerhus. Tvi vøle! Han spyttet sint og så opover jordet, der det stod et vinnskakt teglbrenneri. Husmannen Lars var ranglet dit op for å slå av en prat med husmennene på vestre By, som nu før den travle onnetid kjørte leire fra dalen og op til brenneriet. Rett ofte gløttet de op i været, for når sola stod over Børgen ringte gamlemor på By til dugurds.

I alle 6 årene siden Matea døde hadde Ole dratt med Sinte-Sara fra Dal. Et uregjerlig kvinnfolk som kom hit til bygda sammen med moren — en halvingjente. Mintes han ikke hvor snild Sara hadde vært det første året efter at Matea var død. Hver helgekveld laget hun skrøve til ham, og han hadde det så lunt i kammerset der han fikk maten. Han trodde nesten hun følte sorgen med ham og tenkte så smått på gi henne et par av sølvskjeene som

Gården Ullern i Hole. Efter originaltegning av Harald Vibe.

Matea hadde hatt med fra Fjulsrud. Men den dagen da hun og han hadde vært borte i moen og gravet sammen noe strøi, fikk han rede på hvad det bodde i forkja. Bad hun ikke sin egen husbond om å klø sig på lenna, for mauren hadde gått på henne, sa hun. Tvi vole! Siden var Sara det samme uregjerlige kvinnfolket — engang spendte hun treskoene av sig i sinne, og den ene for gjennom vindusglasset, hvor en strifille siden har hengt og blitt hornkvit av sol og vann.

— — — Nu var det å pakke sammen det vesle han hadde. Noen plagg, et par sko, noen bøker og papirer! Ting for ting la han ned i den rosemalte kisten som moster hans, Ragne på Frøju hadde kjøpt igjen og gitt ham. I tverskuffen under lokket la han tre gamle bøker, en eldgammel en med tom-melange tittelbokstaver men skrevet på et språk, som Ole intet forstod av, men til oppbyggelse måtte den ha vært brukt. Den het *Vulgata*. En annen bok var skrevet på det språk som øvrigheten på Aggerhus brukte, godt dansk mål, og den inneholdt råd mot trollkvinner, som «fordrev kjerne melken.» Et gammelt brev på skinn, skrevet med stor kunst, la han også i tverskuffen. Engang sorenskriver Jens Tygesøn Lund hadde vært inne på Berg hadde han sagt, at brevet var skrevet på gammelnorsk og var fra den tid Sigurd Ribbung regjerte på Frognøya. Ole og de andre bønder på Røyse lovpriste sorenskriver Jens Lund fordi han satte Bønsnæskjerka istann igjen. Selv hadde Ole lovt 10 daler til denne kirken hvis Matea stod det, og dalerne hadde han gitt selv om både hun og barnet døde. Sakte la han de gamle slektspapirer sammen i kisten, men det store tykke kongebrevet måtte han folde ut og gå frem i gluggen med, og han leste: «Vi Christian av Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Wenders og Gothers, hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dytmarsken, gjøre alle vitterlig, at vi efter bonden Peder Berrigs allerunderdanigste ansøknig» — — —

— — — Da han tilslutt leste: Givet på vårt slott Christiansborg udi vår kongelige residencestad Kjøbenhavn, så forstod han at ekteskapet igrunnen var noe mere enn folk her i grenden egentlig tenkte. Ti brevet var bare en tilladelse om å slippe lysning for søster hans Ingeborg og Jens. Riktignok var Jens av bra foreldre, men alle viste at han var i slekt med Samuel på Finneflagsetra og Anne kjerringa hans. Disse finner var nærmest for hedninger å regne — presten Blichfeldt kjente også godt til deres gudløshet. Og en dag da Anne kom til prestegården spurte han

henne «Ässen tru har du idag, da Anne?» «Jeg har ikke tru(ger), jeg har gått Manneskaret på skaren.» Da presten fikk høre hennes erend, nemlig å melde Samuels død, spurte presten om hvordan han hadde det på slutten. «Ä, så ille, så ille — tilslutt satte jeg kneet på bringen hans og fingeren i hølamolet og dermed hjalp Vår-Herre til så han sloknet!»

*

Med dette korte interiør fra gamle dager må kort fortelles at Eleonore de Merade ikke blev gammel på Berg. Den gamle slekt kom igjen, og den sitter der ennu efter snart 250 års forløp. Hovedbygningen på gården brente i midten av forrige århundre og bare en drengestue står igjen av den gamle bebyggelsen.

Fra tunet på Berg ser vi gårder og plasser rundt omkring. På bakken i syd er Ullern gård, gammel som bygden selv og med historie som peker hen til den grå oldtid. I papirer som Danmark ifjor sendte Norge som gave fantes også et gammelt skinnbrev vedkommende denne gård «Ullarin à Røyse à Ringerike» og den nuværende eier har bekostet en facsimille av dette skinnbrev fra år 1291, skrevet av en prest ved St. Lavranskirken i Tønsberg i den tid da Magnus Lagabøters sønn Eirik var konge i Norge.

*

Den bukta av fjorden vi ser for oss er Sælabunnen, trolig kalt så fordi der i gammel tid var et Sælahus for veifarende inne i bukten. Ute på odden skimter vi taket av et stort hus. Rytteraker gård! Der ute er Storøya, som i middelalderen var Hamarbispens avelsgård. Langt i vest — utfor Leinegårdene er Frognøya. Overalt er Norges historie å finne i levende og døde ting. Blomster og urter som munkene bragte med og som blev brukt til ganens lyst eller til lægedom i sykdomsfall. I sin «Norges Beskrivelse» fra 1715 regner presten Jonas Rasmus op en lang liste over «Trær og urter som vokser av sig selv» og det sannsynlige er at han har en stor del av sin plantekunnskap fra Ringerike. Han regner op «*Aquilegia vulgaris*», «*chelidonium majus*», «*chenopodium Bonus Henricus*» og flere som er lite utbredt på Romerike hvor han var prest før han kom til Ringerike. Efter cand. real. Signe Fransruds opplysning i en av sine avhandlinger skal de nevnte planter være meget almindelige på Ringerike.

På den andre siden av Sælabunnen, rett overfor Ullern og Søhol stikker Rytteraker med Lemos-

tangen ut! Den gamle fine Rytteraker gård er etter mange omskiftninger nypusset og finere enn noen sinne. Som en fugl Fønix stråler den i sine herlige omgivelser.

Et gammelt sagn forteller at det etter svartedauen ikke var mange folk igjen på Ringerike. En rytter som kom fra høiden fikk se røk sti op og han dro dit hen. Han fant en kone med sin datter som de eneste gjenlevende. Stedet blev kalt Lehne. Rytteren lovte å komme igjen med folk, kreaturer og såkorn. Men da han kom igjen tok han feil av veien og kom ned på Rytterakertangen istedetfor til Røysetangen. Dette er som sagt et sagn som folkefantasier har laget. Navnet kan av kronologiske grunner ikke inneholde ordet «Rytter». Professor Rygh anfører fra Gudbrandsdalen et mannsnavn «Rytr» (ca. 1330) som han stiller til oldnorsk rytr (dansk røtter) — en slags måke. Hvis Rygh med en slags måke mener viben, så kan det ha sin interesse å vite at denne fugl fremdeles hekker om våren på Rytteraker.

Den fjerding av Hole-bygden hvor Rytteraker ligger, heter fra gammelt av Aarnes fjerding. Og med hensyn til Aarnes-navnet kan en vel gå ut fra som sikkert at det opprinnelig har vært «Aalnes» — neset med helligdommen, kfr. Ullerål, Ål, Åkserål o.s.v. Gårdens historie er lang og interessant, men plassen tillater ingen nærmere utredning. Vi stanser på tunet, ser de herlige bygninger og tenker på de mange merkelige menn som har gått ut og inn her! Hvilken nordmann har ikke hørt snakk om major Jürgensen? Her på gården bodde han og nød sitt otium og døde her! Av og til reiste han inn til byen og var med i komedien i Grensehagen — rent kostelige historier blev fortalt om ham. Hans gebroknede dansk-tyske dialekt hjalp meget på komikken. Fru Dunker f. Hansteen kom til gårds engang. Hun var da ung frøken og majoren hilste henne velkommen ved å stikke en varm gulrot i hånden hennes. Gulroten hadde majoren fisket op av suppegryten.

En dag kommanderte han oppstilling til spissrot. Det var en uforbederlig tyvaktig mann fra Sunnvollen som skulde li straffen. I sin nød foretok han en exhibition — mannen led av brokk. «Det kan da ikke være majorens mening å helseslå en gammel klein mann». Jentene som var kommandert til å delta i eksekusjonen sprang hylende vekk, og noen spissrotgang blev det ikke av.

På gården Borgen står et stort gammelt spisebord, som i Ole Jørgensens tid var spisebord her på gården. Det var begått et tyveri. Mannen på

Gudbrand og Lars.

Gudbrand var av den navngjetne Mariboætten fra Ådalen. Han var en av de beryktede «Nærstadgråbeina».

På sine gamle dager hadde Gudbrand en hest som het Lars.

Hesten Lars var sta som en bukk, og jo lenger den levet, jo staere ble den. Vi smågutter kunde somme tider være med Gudbrand og kjøre. Det var nemlig i den tida da Gudbrand kjørte flis fra det øvre Hen tresliperi og ned til det nedre bruket hvor det var fyrhus. Vi hadde mye moro av Gudbrand og den stae hesten hans. Når flislasset var ferdig, og Gudbrand krabba oppå, begynte som regel kommersen.

Gudbrand smatta på og rykka i tommene, men Lars ble stående inntil den sjøl fant det for godt å rusle i vei. Gudbrand kunne da si Lars noen Pauli ord. Vi skal nevne endel som satte sig fast i hukommelsen vår. — «Du har rolig samvittighet, Lars, du er ikke lik mig.» — «Du er et slakt, Lars!»

En gang husker vi han sa: «Je smatter så je blir haramynt, Lars.» Når Gudbrand snakka slik til hesten sin, hadde vi guttunger vår meste moro.

gården kalte hele tjenerskapet sammen og kommanderte dem til å sitte på huk under dette bordet med den ene hånden oppå bordflaten. Ole Jørgensen plasserte en bømme vann oppå bordet. Han leste noen rare formler, tittet i vannet og sa, idet han stod med en hevet øks i hånden: Nu ser jeg tyven, nu hugger jeg av hånden hans. En hånd blev fluksens revet ned av bordet, tyven røpet sig selv.

På plassene rundt omkring i skogkanten her bodde mange særpregede menn. Klaseru'n, Tarrald i Skauenga, «Løvenskjold», Havfrubaulen» og hundrede andre. Et søkk i jordens barm forteller at et par husmannsfolk her har hatt sin sengekarm! Alle var de med på å rydde landet, på å bygge det og hver på sitt vis var de med på å lage bygdens historie. Det er en stor oppgave å samle det som er hendt og hørt på de gamle tun, og graver man flittig vil en finne frem til folkebilleder, malt og farvelagt av folket selv.

Og så strålende vakker som en sommerkveld her ved Sælabunnen er! Med sol på skog og åker og blikkende stille ligger bukten og fjorden.

Varg Villvoll.

En gårdshistorie fra Tyrstrand.

Den gamle heimen på Gårud.

Hvor gammel den er, kan ingen si da der hverken finnes årstall eller annet ved den som kan fortelle om dens alder. Men den er sikkert den eldste våning på bygden. I gammel tid hadde den blyvinduer med mørkegrønt glass, og det står ennå igjen et loftvindu av dette slags som tidens tann ikke har fått helt bukt med. Oprinnelig har bygningen vært dobbelt så stor, men for henved 100 år siden delte mannen på gården eiendommen mellom 2 av sine sønner, og da blev bygningen skåret av på midten. I den gjenstående del er det en ualmindelig stor stue som husets folk har kalt skolestuen. Her har da de gamle skolemestre efter beste evne lært ungdommen fra Bekarøa og omegn noe i den edle lesekunst.

På garden er blitt opbevart endel gamle dokumenter der forteller dens salg og overdragelser ned gjennom tiden. I 1731, 29. mars forkynner Henrik Luth og vitterliggjør for alle at han skjøter og avhender fra sig og sine arvinger til den danemann Michel Johansen Gotland og hans sønn Nils Michelsen Gotland sin eiende plads Gørud kaldet med underliggende kværnhus med indmark og utmark som kjøperne har betalt og fornøiet med penger nemlig 100 riksdaler.

Denne kjøpesum synes kanskje i våre dager å ha vært latterlig liten for en såvidt eiendom og som dengang lå i sin helhet. En liten kupris å regne for. Men vi skal huske på 100 riksdaler var den tid en stor sum som for mange ikke var lett å overkomme.

På denne tid blev der begått et mord på Gårud. En gammel legdekjerring forsvant plutselig. Der blev lett efter henne rundt om, men hun var ingensteds å finne. Mannen på gården lo i skjegget og mente hun kom nok igjen en dag. Det gjorde hun også, men på en uhyggelig måte. Da tjenestejenten skulde gjøre op under bryggepannen en dag, fikk hun se endel forbrente menneskedeler. Mannen som blev mistenkt nektet alt på forhøret. Det hele blev tilslutt stillet i bero, for en gammel legdekjerring som kun var sig selv og andre til byrde var vel dengang ikke så mye å bry sig med. Dette mord blev ophav til spøkeri på gården. Der blev av og

til hørt hese skrik med sukk og stønn iblandt. En sommerkveld for 40 år siden så konen på gården og hennes 8-årige sønn et gjenferd av nabokonen som var kommet avdage ved et ulykkestilfelle. De kom fra vårfjøset og fikk se gjenferdet stå med korslagte armer over skigaren og lo til dem. Mor og sønn som mest kom i uvett, la på sprang alt de kunne.

I 1745 3. juli vitterliggjør Michel Gotland og sønnen Nils Michelsen å ha solgt Gørud til den velaktede danemann Elling Torbjørnsen Heyeren for den samme kjøpesum 100 riksdaler.

I 1756 6. april oppretter Torbjørn Ellingsen Heyeren (sønn av forannevnte) på den ene side, hans bror Clemmet Ellingsen samt deres 3 svogre Tron Berggården, Erik Svensrud og Lars Solum på den annen side en kontrakt hvorav fremgår at Clemmet Ellingsen overdrages Gårud. Her kom Clemmet til å bo i mange år og blev en gammel mann. Hans hustru Olaug Engebretsdatter var fra Skaug. Om Olaugs far Engebret Skaug er fortalt at han var glad i det sterke og var ofte på Fægri hvor det var brennevin å få kjøpt. Senhøstes engang han kom kjørende fra Fægri og var både full og ør, kjørte han Gryttingen nordover. Som hesten travet avsted på den speilblanke is gav hestens hovslag gjenlyd ved land. «Taken stras, taken stras, taken stras». Engebret syntes så skjellig det blev sagt: «Ta'n straks, ta'n straks» og trodde det var noen som kom efter å ville ta ham og kjørte alt hesten vant til han kom til Skaug. Clemmet og Olaug hadde ikke barn. Da de vart gamle overdrog de Gårud i 1799 til Lars Christensen Thon fra Modum. Denne sees å ha inngått en rekke forpliktelser overfor de gamle som kan synes både tunge og vidtløftige. Lars Thon hadde en tid vært skolemester i sin heimbygd og i 1814 har han vært med og opsatt skolebudgett for Hole. Lars Thon var gift med en datter av Pål Hollerud som imidlertid solgte nordre Hollerud og flyttet til Svarstad på Hole. Påls eldste sønn Torbjørn hadde nu overtatt Svarstad. En annen sønn Engebret blev gift til Lomsdalen i Land. Fra denne nedstammer flere av disse store skogeiere Lomsdalen.

I 1816 blev Torbjørn Svarstad og Lars Thon forlikt om å bytte gårder, men Lars skulde ha angret på denne byttehandel. Torbjørn Svarstad eller Gårud blev en gammel mann. I 1845 delte han Gårud mellem 2 av sine sønner og da blev bygningen saget av på midten. Pål var eldst, han fikk hovedbøllet. Torbjørnssønnerne var forsiktede og sparsomme menn både i stort og smått. Men deres sparsomhet kunne kanskje ikke alltid være lønnsom. Skogen turde de således omtrent ikke røre, derfor blev det mest bare masteskog det de hadde.

Da Skjærdals tresliperi blev bygget 1882 trengte man 6 master som skulle tjene til dragere. En mann blev sendt op til Pål Gårud for å høre å få kjøpt disse. «Vi får gå å se om der finnes slike», sa Pål. Av sådanne stod der mer en nok straks utenom skigaren. «Hvor meget skal du ha for stykke», sa mannen. «Je vil inte selge nogen av dem, de kan sta til'n Thorvald, sønn min, kommer hemmat fra Amerika», svarte Pål. Men Thorvald kom aldri, og da Pål blev gammel, overdrag han gården til sin datter og hennes mann. Disse drog ikke godt ihop, det var uoverensstemmelser mellem ektefellene nesten til hver tid. De gamle rystet på hodet og sa det kommer aldri noe godt ut av slikt samliv. For det skulde stå i den store boken et steds noe slikt — at den som gjør sig splidaktig med sitt hus, skal heimen tilslutt legges øde, og slik gikk det her. Skogen fikk nu ben å gå på til det ikke var mer igjen. Husene forfalt efter hvert da de aldri blev vølt på, og da mannen døde var gjelden vokset dem over hodet. Enken forsøkte lengst mulig å holde ved, men da det ikke lengre var noe å redde sig med, kom det uundgæelige, gården blev solgt.

En råkold novemberkvell da det siste flyttelass hadde kjørt ut fra gården, slo den gamle 82-årige sig alene ned i den ødslige bygning for endel av natten, for hun vilde ikke for skammen, noen skulde se henne forlate den gamle heimen hun hadde så kjær. Det var den tyngste natt hun hadde hatt hele sitt liv, fortalte den gamle. Nu strømmet minnene frem. Her så hun sig som småjente glad og lykkelig i en velstelt heim, men efter som tiden skred frem blev det skuffelser og sorg. Her så hun de fleste av sine barn bli båret ut både i ung og voksen alder. Motgang på motgang hadde fulgt hele livet. Minnene vedblev å dukke frem, men lyse og gode minner var få. De vilde helst være triste og sørgelige alle.

Hans Johnsrud.

Marigar'n som fisket.

Per var kjent som en stor skrønemaker. Mange av de skrøner som fotelles etter ham er laget på hans mange fisketurer.

En gang Per Marigar'n satt og fisket på berget utafor «Skandinaviën» ved Vælsvannet fekk han en usedvanleg svær abbor. Han fortalte at han tok og spretta fisken op og rodde over vannet i den. I lang tid framover hadde han brukt abboten som båt, fortalte han.

Om en fisketur Per foretok til «Buttentjenna» fortalte han at han hadde fisket lenge og vel uten å få napp. Da kom han på at det kanskje var bedre å prøve den andre sida av tjennet. Da det var langt å gå omkring vannet, bestemte han sig for å vasse over. «Og enten de trur mig eller ei», fortalte Per sia, «så hadde je fleire pund fisk nedmed langstøvelskafta da je gikk iland på den andre sia!»

Dersom Per Marigar'n ble grepet i en løgn, og det ble han ofte, pleide han uanfektet å si: «Nå har je hørt *det* au.» — — —

Dette var lenge et munnheld i kretsen her omkring. Ja, det blir brukt mye ennå.

„Gleden.“

Skomakeren «Gleden» var oprinnelig fra Hole. Oppnavnet Gleden fikk den lille spede mannen av sitt alltid smilende, ja nærmest flirende ansikt. Gleden stammet temmelig meget, særlig når han var full. Og det var han ofte, så ofte som det gikk an å få fatt på noe fludium. Når Gleden var beruset kunne han finne på de mest utrolige spilopper.

Det fortelles således at han en gang, «under påvirkning av alkohol,» gikk inn på tunet på en gård i Norderhov. Det var om natta. På tunet stod en karjol. Den tok Gleden og sendte utfor en bratt skråning. Karjolen ble under sin fart nedover skråningen slått til pinneved.

Folkene på gården fikk rede på at det var Gleden som hadde vært på ferde. Det ble anmeldelse og rettssak. Rettens administrator kaller Gledens «behandling» av karjolen for en pøbelstrek. Han fortsetter så henvendt til Gleden: «Hva kaller De det?» — — — «Je k-ka-ka-kaller det a-ar-arbes-i-i-iver,» svarte Gleden.

Ved R. T. A.

Livøre

Livøre er ei gamal form for alderstrygd, livrente eller kva ein no vil kalla det, som har vore kjend mellom bøndene ikkje berre i Noreg men og i andre land, t.d. i Danmark og Sverige, men noko visst om kor gamal denne skikken med livøre er, veit eg ikkje.

Måten livøret vart ytt på kan ha skifta noko med tidene. Eldste måten var truleg at dei gamle, når dei gav frå seg garden, heldt seg undav rett til å bruke ein part av han så lenge dei levde. Seinare vart det meir og meir ålment at dei skulle ha livøret i varer som vart avla på garden, og dertil kom også hus, ved og vatten, hest til kyrkja om garden var så stor at dei hadde hest, og «en kristelig jordeferd.» Av varer som vart avla på garden skulle det alltid vera noko korn, malt og ikkje å gløyma lin. Salt var og alltid med i livøret og stundom også turrfisk og sild. Seinare kom også kjøpevarer som kaffi og sukker og stundom også brennevin med. Storleiken på livøret skifte sjølv sagt etter som storleiken var på garden, og var det nokon som åtte fleire gardar så skulle dei ha noko livøre av kvar gard, og eg tek her med eit døme på det.

Med skjøyte dagsett 11 juni 1795 sel Elling Ellingsen Hval i Ådalen dei tri gardane sine Hval i Ådalen og nedre og øvre Lundesgård i Lunder til sønene sine Elling, Erik og Anders, og han tek då eit livøre av kvar gard for seg og kona slik som det Erik Lundesgaard skulle yta. Livørekontrakta lyder slik:

Ieg Erich Ellingsen, som ved Skiøde af Dags Dato er bleven Eier af Gaarden Lundesgaarden i Sognedahlens annex, nemlig den Nedre Deel, forbinder mig herved at svare følgende Livøre til min Fader Elling Ellingsen og hustru Ingrid Andersdatter:

1. At føde 2de Kiør Vinter og Sommer og 6 smaae Chreaturer, een Vinter fød Griis tredie hvert aar at levere mine Foreldre, som skal forsvarlig fødes og tiene til Slagt om høsten. 2. Lever 2 Tønder Byg eller Blandkorn, 1 Tønne Malt, 1/2 Tønne Ruug, 1 Skieppe Salt, 1 Setting Hveede, 1 Setting Sædeliin-Land. 1 Skieppe Poteter eller Kantøfler. 2 Tylter med maals Tømmer halve delen af 10 Fods og halve delen af 12 Fods. Alt aarlig Leverance. 3. Ligesaa forbeholder ieg mig afgiften av Hammerstomten paa Lundegaards Eie, dog

ikke Mahlingen ibereignet, saa giver ieg og min andeel tillige med 2de af mine andre Brødre, til Løn og Klæde for en tjeneste Piige Aarlig, og om mine Forældre skulle faa i sinde at flytte saa forbinder ieg mig at de skal have deres fri Villie og til hvem af mine Brødre de for eftertiden ville være, at skaffe Veed og Vand Hiemkiørt, samt opvarte og see mine Forældre tilgode i Svagheds Tilfælde. 4. Hæst fra og til Kiærcken eller hvor de skulle finde for godt at Reise. Og skal bemeldte Livøre hefte paa Gaarden hvem end Eieren maatte blive, og naar en af dem ved Døden afgaar bortfalder det halve af det foranførte Livøre.

Ieg Elling Ellingsen vedtager denne Contracts Indhold i alle Deele og saaledes tillige med udstæderen, samme underskriver, i overværelse af 2de Vitterlighedsvidner.

Weisten den 11 Junii 1795.

Elling Ellingsen.

med paaholden pen.

Til Vitterlighed ved underskriften.

Leth.

Nils Weisten.

*

Dette er fyrste gong eg har set poteter nemnt i noko livøre, og som ein ser er det ikkje stort dei skal hava av dei, så poteten var nok ikkje mykje i bruk enno. Kantøfler eller kantofler, eller som oftast berre toffel brukast enno av somme gamle folk, og t.d. i Krødsherad er toffel eit nok-så ålment uttrykk. Ein høyrer der oftare toffel-åkeren enn potetåkeren.

Så er det ei livørekontrakt 40 år lenger fram i tida som syner noko skifte i ytinga av livøret, og lyder slik:

Føderaadcontract.

Underskrevne Ole Ellingsen Baarnaas tilstaar og hermed vitterliggjør at have Opgivessesskiftet af min Moder Enken Ingri Olsdatter Baarnaas sluttet 29de September 1833 vedtaget ligesom jeg herved forpligter mig til at svare aarlig følgende Livøre til bemeldte min Moder Ingri Olsdatter.

1. 2 Tønder Byg, 2 Tønder Blandkorn, 1 Tønne Havre, 3 Skjepper Malt, 1/2 Tønne Ruug, 1 Skjepper Erter, 1 Skjepper Gryn, 3 Setting Salt, 1 Bismerpund Tørfisk, 1 Bismerpund Liin, 2 par Sko, 2 Bismerpund Fisk, 5 Potter Brændeviin, 2 Spdl. i Haandpenge. Alle Kornvarer skal saavel som det

Øvrige være gode og forsvarlige. Saa skal Kornvarene ogsaa tørkes og formales af mig uden Udgift for hende, samt leveres i 2de Terminer med det halve hvert halve aar.

2. Fødes og rygtes forsvarlig for hende baade Vinter og Sommer 2 Kjør og 5 Smaakreature. Af-fødningerne af Kreaturene beholder hun selv. Saa tillades hun og selv at føde et Smaakreatur, hvortil det fornødne Rum i mit Fæhus forskaffes.

3. Skal hun have fri og ubehindret Raadighed over Kammeret med Stuen og naar Staburloftet bliver istandsat og afdeelt, skal hun have det ene Rum deraf til fri Disposition.

4. Fornødent Brænde og Vand skaffes hende frit indleveret.

5. Beholder hun til Brug den tredie Part i Kaalhaven ved Stuen og i den nedre Hauge en Seng og desuden beqvem Jord til at sætte $\frac{1}{2}$ Tønde Poteter udi. Fornøden Gjødelse til det hele forskaffes af mig eller Gaardens Eier.

6. Skal hun have fri Hest til Kirken og andre Reiser.

7. Bekoster jeg min Moder hæderlig begravelse mod at erholde foranførte Livørekreature.

8. Videre er bestemt at hun skal have en voxen Sauv til Slagt, hvorhos bemerkes at dersom nogen af Kreaturene ved Vanrøgt omkomne skal jeg eller Gaardens Eier sætte andre gode Creature i stedet. Forestående Livøre, der af Retsvidnerne under Skiftebehandlingen er ansat til at udgjøre 57 Spd. 8 sk. aarlig, altsaa for 5 aar 285 Spd. 40 sk. hviler som en Prioritets Hæftelse paa min Gaard Baarnaas hvem der end bliver Eier af samme.

Ringerigets Sorenskrivercontoir den 4de April 1840.

Ole Ellingsen Baarnaas.

Som beskikket Laugværg Peder Johnsen Hovland.

Til Vitterlighed:

Høstad.

H. A. Bøhmer.

*

Av denne livørekontrakta ser ein mellom anna at bruken av poteter har auka monaleg sidan Elling Hval tok livøre. Ein annan ting som også er teke med her, og som var mykje vanleg er at ho skal hava rett til ein part av kjøkenhagen. Så skal ho og hava brennevin. Dette kom så vidt eg har funne fyrst med i livøret frå 1830-åra, men då er også svert vanleg. Om 5 pottar brennevin i året skal reknast for mykje eller lite skal ikkje eg våga å avgjera, men ei anna enkja i Lunder, som tok livøre omlag samstundes med denne, og som åtte to store gardar i Lunder og ein i Krødsherad, skulle

„Lærer i Israel.“

Amtsskolen som den den gang het, var ambulerende. Den vinteren som det her fortalte hendte, holdtes skolen i Hen forsamlingslokale.

Gudbrand var en dag på vei fra Hønefoss til Wågård med en maskin på sleden. I svingen nedfor Nymoen møter han kandidat Færden. Som vanlig kommer han småspringende med kjelken og de to piggstavene under armen. Kandidaten hilser og gir sig i snakk med Gudbrand, mens han nysgjerrig betrakter maskinen på sleden. Kandidaten kommer i samtalsløp med så mange spørsmål at Gudbrand blir lei ham og sier: «Er ikke du lærer i Israel og veit ikke dette.» Kandidaten ler og småduller videre.

Nå når vi er innpå kandidat Færden, vil vi fortelle enda en stubb om ham. Det var i de dager da kampen for almindelig stemmerett for kvinnene var i full gang. Rundt om i landet holdtes møter, og stridens bølger gikk høit.

Framskrittspartiet kjempet som løver for saka. De konservative kjempet av all makt i mot. Det fortelles at kandidat Færden var til stede ved et slikt møte som ble holdt inne i Kristiania.

Etter innledningsforedraget ble ordet som vanlig gitt fritt, og blandt de som tegnet sig var også kandidaten. Hans innlegg i debatten skal ha vært slik: «Heme på Klekken hadde vi en gang ei høne som var så flink til å verpe. — Men en dag ga hu sig til å gala. — Da var det også slutt med verpinga.»

hava 10 pottar brennevin årleg av kvar gard, og 30 pottar brennevin i året skulle no vel vera nok til ei enkja skulle ein tru.

Det hev vore sagt at det ikkje lenger er så ålment at folk tek livøre no når dei gjev fra seg garden, og ein av grunnane skal vera den tyngsle som eit livøre er for ein gard. Eg er likevel av den meining at skikken med å taka livøre bør haldast oppe så langt råd er, for etter mit skjønn er det den beste og tryggaste form for livrente eller alderstrygd folk kan få. Penger kan vera bra dei og, men dei er så lette å øyda, og i det lange laup er nok jorda den vi helst og best kan tryggja oss med.

Erling Bjørke.

Båtfart og ferdsel på Tyrifjorden.

Av Anders Viljugrein.

Fagert, fagert er Ringerik
som det ligg attmed Tyrifjord.

Tidene skifter. — I våre dager snor bilen sig langs alle veier rundt Tyrifjordens mange armer. Jernbanetogene bruser over Tyristrand, bussene ruller som små hus i alle retninger — fullpakket av mennesker, og høyt oppe mellom skyene jager ruteflyet til Bergen. Det hele er som et stort og merkelig eventyr. —

*

Men engang i tiden — riktig langt tilbake — kom den første vandrer til Ringerike. Fra Drammenskanten og havet kom han — over åsene og skogene. Øyet fant hvile i Tyrifjordens blanke flate. Vrient var det å ta seg fram gjennom svart skog og ulende. Men nedover bar det — over ufs og stup — til fjorden. Blå røyk steg opp over skogen. Snart fant han det digre treet ved stranda, kjempefurua, som ilden skulle legge i bakken. Han hogg og brente i veker og dager, og så en vakker dag i solrenningen lå den der — den første båten i Tyrifjorden. —

*

De vakre helleristningene på Utstranda ved Bergen i Hole er skipsbilleder fra bronsealderen, og er sikkert de eldste minner om båtfart på Tyrifjorden — over 4000 år gamle. Stående i båt er de hogget inn i fjellveggen av båtfolk.

*

Fra sagn og dunkel oldtid kommer vi smått om senn over på historisk grunn, og farkostene blir mange i Tyrifjorden. Kong Olavs halvbrødre leiker seg med hærskip ved stranda, og vikingetidens drager vogger som svaner på småbølgene. På vannet var det lett å ta seg fram langs alle strender, og den feite fisken var real mat for svolten arbeidsmann.

*

Sommeren 1015 kom Olav Haraldsen med 120 mann den kronglete stien over Tyristrand. Herfra

*) Se Brændens artikkel: i «Ringerike» 1938—39.
**) Sundet med varebuene.

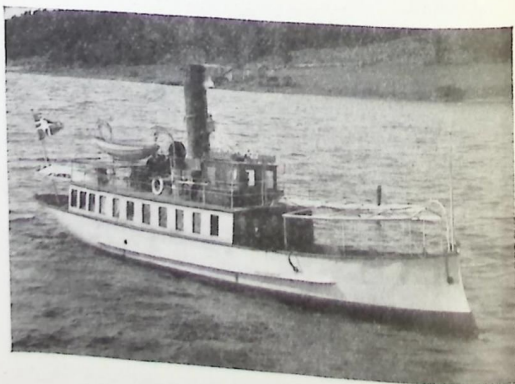
sendte han båtskyss over til kongsgarden på Bønsnes med bud til Åsta at han kom på vitjing — den gamle vegen over Ask og Busund.

*

«I 1178 lod Kong Sverre drage skibe op fra Tyriseøen over land til Randsfjorden, og Ribungerne gjorde det samme i 1222, da de droge skibe fra Drammen op til Tyrifjorden og derfra videre til Randsfjorden. Ved samme tid blev Ribungerne, som søgte at sette sig fast paa Ringerige, angrebne af Birkebeinerne ved gaarden Lene og slagne med et tab af mere end 200 mand, hvorefter de flygtede nordefter. I 1225 streifede Ribungerne atter her.» (Etter Jens Kraft Topografisk-Statisk beskrivelse 1822).

*

Forbinnelsen med utenverdenen var lenge et vanskelig problem på Ringerike. I Kvantumsagenes tid var det stor eksport av planker og bord. Fosser og stryk hindret trafikken i vassdraget, og jutulporten på Krokkleiva var naturlig nok stengt for tongtrafikk. Den merkelige innretningen Kjerraten i Åsa*), skulle bli det store Sesam, lukk opp! Men det ble nå allikevel Tyrifjorden man måtte ty til. En livlig ferdsel utviklet sig mellom Busund**) og Svangstrand. Røyertene rodde plankeføringer til Svangstrand og kremmervarer tilbake. Dette var populære karer. Det eneste klagemålet mot dem var at de innførte de brune rottene til

D/s. Ringerike.

Kristian Schinrud.

Ringerike. Fra Nikkelverket på Tyrstrand var det stor ferdsel med malmføringer til Svangstrand og Berget i Hole.

*

I 1819 kom det amerikanske dampskibet «Savannah» innom Arendal på reise fra Russland. I en samtidig Kristiansandsavis heter det ganske morsomt: «En stor del av Arendals indvaanere benyttet sig av denne leilighet til nærmere at ta en saadan Indretning i øiesyn, da vel neppe et lignende skib nogensinde vil passere disse kyster.» I Statsborgeren for 23. juni 1836 finner jeg følgende notis: «Fra Hønefossen meldes at den 15de d. anlagdes bankstokken, hvorpå en Dampbaad til at gaa paa Tyrifjorden skal bygges for Grev Wedels og kjøbmands Thornes regning. Dette er det første dampfartøi som bygges i Norge. Sammen med en anden Drammenskjøbmand, hr. Lange, agter Greven ogsaa at istandbringe et Dampskib i Randsfjorden. Hensigten med begge er hovedsagelig at frembugserer tømmerflaadene. Hertil saavel som til transport av alle de varer, Oplandets glassværker og handlende især de paa Lillehammer, behøve, var Dampfart paa Mjøsen i høi grad hensigtsmessig, da Baadfarten i dette betydelige Farvand, formedels Raaseils-indretningen afhenger særdeles af vinden, der ofte binder Baadsfolkene saalænge til stranden, at fortjenesten gaar med for en stor del, medens vedkommende forgjæves vente paa varerne.» Dette var etter svensk forbilde at dampfarten tok til på våre innsjøer.

*

*) Eier Axel Schinrud.

«Kong Ring» ble bygget på Øya i Hønefoss og gikk av stabelen 9. juli i 1837. Det var en festdag av de sjeldne på Ringerike. Skipet lå på elven utenfor Glatved, hvor Thorne holdt stor middag og folkefest med musikk og fyrverkeri. Det var en masse tilreisende, og det var svart av folk etter elvebredden. Maskinen var bare på 10 hestekrefter, og båten ble derfor snart for liten.

«Kong Halvdan» ble bygget på Randsfjorden og skulle hestekjøres til Hønefoss. Dette gikk imidlertid ikke. Som sagatidens langskip sleptes den over land til Tyrifjorden med mannemakt. På Eggemoen festet man taljer i treleggene. Den gikk i fart mellem Busund og Svangstrand, og etter sig hadde den en stor pram hvor de reisende slapp med halv pris.

I 1854 gikk «Sigurd Syr» av stabelen. Den ble bygget av Jørgen Rytterager og H. A. Hovind. Rytterager var gift med Anne Hovind og fikk med henne gården Grefsrud på Nakkerud. Dampbåten kostet ham så mye, at da den gikk av stabelen, sa han til Anne: «Der flyter Grefsrud.» Båten gikk smått og fikk oppnavnet «Segasjur». Den sank ved Nakkerudholmen. Disse 3 skip var hjulbåter.

«Anna Colbjørnsen» var et pent skip som gikk i rute på Hønefoss fra 1862. Det kom senere til Randsfjorden og fikk navnet «Harald Haarfagre».

Drammens trelastdireksjon bygde i 1865 bugserbåten «Grev Wedel» som ennå går med tømmergrimer i fjorden og er det eneste igjenværende fartøy. Videre nevner jeg dampskibene «Tyrve», «Ringerike», «Aktiv»*), «Høvding» og «Jarl».

Jeg kan ikke skrive om dampskipstrafikken i Tyrifjorden uten å minnes Kristian og Axel Schinrud, far og sønn, som i henved 40 år, fra 1875 til 1914, hadde tømmerføringen med «Greven». Millioner av tømmerstokker har de fanget inn ved Storelvens munning og ført over fjorden i medvind og motvind. Var det strykende medvind, sa

Axel Schinrud.

ristrand: «Idag er det Schinnarudvind i å er a Maren i godlag. Nå setter a over.»

er hos den gamle kaptein på Kolbjørn- n frisker opp for mig et 50 års minne: faren kjørte Kong Oskar den II, Keiser g 2 prinser med følge, på lysttur i Tyri-

den 4. juli 1890. Det var kommet hen- til Drammensvassdragets Trelastdireksjon, Gram, om å sette båten «Grev Wedel» som mulig. Dekket ble belagt med som det ble oppsatt ny rekke og sol- rskalk Frølich ordna ellers alt. Sel- alt 50 personer — kom i landauere fra il Næs i Hole. Her var veien satt istand, ge var oppsatt for anledningen. Skjør- le så forfjamsa da båten kom. De trod- at de uniformerte tjenerne var monar- spratt øyeblikkelig over rekken og skulle kjoretøyene. Det var bygdens bønder kjøre til stasjonen. Kristian Schinrud om å sørge for servicet. Til øllet skulle rus. Disse var lånt isammen fra stor- Ringerike. Fra Knut Haugan på Hovin, på Ask og fra Turi Strand på Wiul var rus, dels av sølv og dels av steinty med For anledningen var det anskaffet ekte øll for de tyske gjesters skyld — 2 store en disse ble ikke rørt på hele turen. Sel- etrakk bayer og bokkøll fra Hønefoss De høye herrer skulle innta et måltid øllet, men monarkene var synlig be- De tok seg litt mat i hendene og gikk ilbake. Keiseren forsøkte sig med norske g var i ypperlig stemning. Hans venstre lte hele tiden på kårdefestet, på grunn nmelse. Schinrud mottok stadig ordre fra lken. Han skulle gå på innersia av tenfor Purkøya — snart for full fart, økte. Bønsneslandet skulle han gå så m mulig. Schinrud fikk seg overrakt som a keiseren. hans billede og et par massive knapper i gull med innlagte steiner — ive at han syntes han ikke godt kunne dem. Sønnen Axel fikk en gull slipsnål innlagte perler. I Skjærdalen var det onge nasjonaldrakter som strødde blomster. — s har jeg mange minner fra livet på fjor- orteller Schinrud. Jeg husker vi gikk med art forbi Hervikskjæra med robåten på slep, ligger aure hoppa opp i båten.

Bedarmann.

For ikke så lang tid sia var det skikk og bruk når det skulle være en familiefest som bryllup og gravøl at det ble sendt en mann rundt til venner og slektninger for å be til gards. En sån bedarmann hadde da med seg ei bedarliste. På den sto de som skulle bes.

Når bedarmann kom til gards, stilte han seg ved døra og leste høitideleg op innbydelsen.

En bedarmann var velkommen, og det vanka alltid traktemang for ham, og det hendte nok ofte når han kom til de siste på lista at han ikke var riktig klar i toppen.

I enkelte bygder var det en fast bedarmann. Andre steder skiftet det etter som det høvde.

I Vegårdsfjerdingsken ble ofte Halgrim Fleskerud brukt som bedarmann.

Her skal gjengis ei bedarliste med innbydelse til gravøl.

«Da det har behaget Gud ved døden at henkalde min svigermoder Olliv Engebretsdatter og jeg agter at lade hendes afsjælede legeme begrave førstkommende tirsdag den 20 marts vil jeg her ved tage mig den frihed at anmode efternævnte slægtninger og venner om godhedsfuld at møde i Aasa den ovennævnte dags formiddag kl. 10 for der at tækkes med en simpel frokost samt forøvrig hvad huset kan tilveiebringe og siden at ledsage den afdøde til sin grav ved Norderhoug kirke.»

Aasa den 17 marts 1855.

Erbødigst

U. Haagenzen.

Hr. Jørgen Stubdal.

- » Peder Olsen Pjaaka.
- » Ole Johnsrud.
- » Harald Dæhli.
- » Ole Arnesen Aasa.
- » Ole Hvalbækken.
- » Johannes Østbye.
- » Hans Bjørnstad paa Østbye.
- » Mads Poulsrud.
- » Gulbrand Norbye.
- » Engebret Ultvedt.
- » Lars T. Wager.
- » Hans og Peder Wager.
- » Andreas Dæhlie.

Ved O. B.

— Men itte skjønner je å det er som går åt «Grevven». Han orker ingen ting lenger. Noe gæli er det. Enda den er borra 2 gonger og har fått ny kjele. Men han blir vel for gamall han au.» —

A. V.

Ådnes-festen på Vaker.

Til minne om maleren Ådnes's 200 års fødselsdag hadde Ringerikes museum 27. august arrangert en minnefest på Skriver-garden Vaker.

Sjølve skriveren hadde bedt til gjestebud, og der møtte kapteinen og andre kondisjonerte gjester i rokokotidens strålende drakter.

En ubuden men velkommen gjest var Syngar-Hans.

Til festen hadde forfatteren Elling Solheim skrevet en vakker prolog som blir gjengitt her.

Velkommen til mitt hus, høiaktede kvinner og menn.
Av seklers søvn stiger atter
forgange tider.

Nå skrivergårdens døre åpnes til fest igjen.

Vel er det en annen slekt som inn under
loftshimlem skrider.

enn den
hvis skjebner jeg myndig prentet på foliantens sider.

Men lytt til det gamle hus, la sinnet få strømme fritt.
Hør vindens sus gjennom tette
løvlunders krone.

Tyss. Hører du ikke stemmer og lette skritt?

Og ut ifra ballsalen strømmer menuettens toner
så blidt

så vemodig og døende skjønt fra fjerne forlatte
soner.

Ja slekt efter slekt stiger fram og preger sin tid.
Går så tilbake til jorden

den evige, stumme.

I alvor og gammen — i arbeid og hverdagsflid
de fyller sitt liv med hvad nå et liv kan rumme
av strid,
av gleder og sorger til dages tall er omme.

Slik var det. Slik er det. Urolig, i strøm og drift,
tumler vi om i tidene,
stiger — daler.

Så leser den neste slekt om vår bedrift,

lytter til røster som gjennom en dikter taler
i skrift,
møter oss kanskje i farger og lys ved en maler.

Ja se: Det møter dig her. En kunstner har satt
sine spor

i rummene her, du møter
tidens mote og tanker.

Rokkokoens lette lune. Se hvor det gror
snirkler og slanke trær og skjønne ranker.

Et flor

av lune, av charm og smil rundt idyllen der men-
nesket vanker.

Å festlige brudd med antikkens stivnete stil.

De strenge og noble linjer
bøies i buer.

Det er som om livet atter våger et lite smil,
nå brister det fram alt det som forstanden kuer
med tvil

og logikk — nå nytter det øieblikket og ikke evig-
hetsskuer.

Ja se hvad han malte, hin mester, vi feirer idag.

Hans pensel var tidens beste
innen vårt rike.

Geniet som stiger mot høiden fra folkenes brede lag.
Å, fattige land: Din rikdom var nettop slike.

Et drag av skapende trang i vårt folk, en vilje til
aldri å vike.

Fei århundreders støv og skimmel vekk. Hans navn
skal stå

der hvor dets plass er gitt:

Blandt tidens beste.

Kunsten er livets blomst — den evigblå.

Ved den vi idag forgangne tider skal gjeste.

Og så,

høiaktede kvinner og menn. Hør skriverens ord:

På det skal vi feste.

Erling Solheim.

Adnes-festen.

Skriveren ber til gjestebud.

Skriveren og kapteinen.

Syngar-Hans.

Syngar-Hans og barna.

Syngar-Hans.

På Ådnes-stevnet på Vaker i høst møtte også Syngar-Hans fulgt av en stor barneflokk. Det vil da være av interesse å fortelle litt mer om ham.

Syngar-Hans vandret omkring på bygdene og sang for folk. Som de fleste fattige den gang gikk han for «lut og kaldt vann» og leid mye vondt.

Syngar-Hans var født på Steinsetra den natt da svenskeslaget stod ved Norderhov kirke, 29. mars 1716. Som vaksen ble han tatt til soldat og tjente ved kongens livgarde i Kjøbenhavn. Etterat han var ferdig som militær, laget han viser og gikk omkring og sang, samt fortalte opplevelser. Blandt andre viser som han sjøl hadde laget, var den da han tente som ærlig og tru gutt mens fillene slang om låra. I denne visa forteller han også om kosten på bondegårdene. Det verset lyr slik:

«Å, vassvellingsfatet, det har jeg fullan fått,
og grautgryta har je fullan skrapa,
og smøre og fleske, det har je fullan sjått
men hun'n ta den som fekk smaka.»

Dette viser at han ikke var redd for å si meninga si. Og det var nok mangen som fekk høre et sannhetsord. De fleste tok det vel for en spøk sjøl om Syngar-Hans mente det alvorlig nok. Folk flest betraktet ham jo som litt av en raring. Engang hadde Syngar-Hans lagt seg på marka for å hvile. En eller annen som gikk forbi, kom med et sleivord til ham fordi han lå på bare bakken. Da svarte Syngar-Hans: «Je ligger hos 'a mor, je, og ser opp te 'n Far.»

Han skulle hatt god sangstemme og hadde et stort lager av sanger og viser, og så sa han: «Det er mange som synger, men det er ikke alle som har sådan klang i nebbet som meg.» Når da Hans hadde sunget ut det siste verset av en sang eller vise pleide han å si: «Der har de den da.» Derfor sa folk når de kom til enden av et eller annet: «Der har de den da, sa 'n Syngar-Hans om visa.» Mens han satt i de store kjøkkener de lange vinterkveldene fortalte han om sitt opphold blandt huldrefolket som han hadde vært hos i flere år, sa han. Man fikk da høre om huldrefolkets seder og skikker og deres levevis.

Nok av det Syngar-Hans skulle vært et godt menneske og en barnevenn.

Det fortelles at han i sine siste år gikk i legd. Det var slik at han etter fattigvesenets bestemmelse skulle opholde seg noen dager på hver gård. Slike stakkars fattigkroker ble da kalt legdekaller. De måtte ligge i fjøset hvor utøy og alskens ureinslighet plaga dem forferdelig. En gang da Hans etter tur kom til gården Lerberg på Stranna tok man seg fore å befri den gamle stakkar for utøy og skitt. Han ble vaska og bada og fekk reine klær, men da sov han etterpå i tre døgn.

«Syng da Hans! Syng Hans!» gnålte barna om ham. Men da svarte han: «Syng dere, når de blir så gamle som je.»

Han døde 1832, 116 år gammel. Staven hans henger i Norderhov kirke til minne om at han ble født den natta slaget sto i prestegården der.

„Det har sig ikke så Sara“,

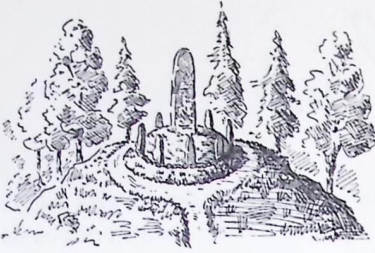
sa'n Ola Smed.

Dette er et uttrykk som man ofte kan høre av gamle folk.

Ola Smed bodde på Ødegården i nærheten av Viul i Kreftings tid. Hans kone hette Sara, — et sterkt kvinnfolk, men ikke særlig snild, og det fikk Ola ofte føle, for han fikk ofte bank, dugelig juling. Ola var imidlertid tålmodig, mindre kraftig og satte sig aldri til motverge. Når Ola så etterpå skulde til å forklare sin uskyld, brukte han å si: «Det har sig ikke så, Sara.» Derefter er ord-taket kommet.

*

Ola kom en morgen for seint til arbeidet på Viul. Krefting spurte ham hvad tid han gikk hjemmefra. «Rikti tili,» svarte Ola. Hvor tidlig gikk du, da?» spurte Krefting. «Da Sara kokte villing te grisa!» svarte han. Herav skriver også denne tidsangivelse sig.

Halvdanshaugen restaurert.

Frå Raknehaugen på Romerike til Halvdanshaugen på Ringerike.

Halvdan Svarte var den mektigaste konge i Noreg då han døydde — 40 år gammall ca. 860.

Under det faste styret hans hadde det vore fred og gode åringar. Kongane, som etter norrøn mytologi var nærskylde med stammeguden, fekk ofte skulda for uår.

Hjelpte det ikkje med ofring av husdyr og trælær når guden var vorten harm, hénde det at kongen sjølv måtte lata livet på offerbenken.

Ynglingekongen Olav Tretelja — ein av Halvdan Svartes forfedre — som var konge i Vermland vart ofra til stammeguden Yngve Frøy. Dei skulda Tretelja for uår og matløyse.

Ynglingekongane var av svensk ætt. Dei var innflyttarar til Noreg. Ved inngifte og djerv pågangs-vilje, fekk dei rådvelde over norsk land i Solør, Romerike, Vestfold og Jylland.

Gudrød Veidekonge, far til Halvdan Svarte, var ein mektig viking. Sume søgegranskarar har meint at han er den Godfred som Karl den store heller vilde tinge um fred med — enn å føre krig imot.

Ved inngifte med dei gamle kongesetter og høgyrde norske haulder i Alfarheim — Ranrike og Skjoldungætta, fekk ynglingane den materielle og mytologiske (gudommelege) makt som måtte til for dei som skulde samla Noreg til eit rike.

Olav Geirstad alv, halvbror av Halvdan Svarte, ble dyrka som «alv», d.v.s. som haugvette — stammegud. Skiringssal — den skire Yngves sal — gudehovet i Vestfold — gjorde dei til sin kultstad. Hit kom folk frå heile Vest- og Austarfoldom til blotgilde. Her vaks fyrste norske kjøpstaden — Kaupanger fram. Som Frøysalir i Uppsala samla sveane, vilde ynglingane at Skiringssal i Vestfold skulde vera den samlande kultstaden for normennerne.

Då Halvdan Svarte døyde delte fylkene kroppen hans millom seg, so at det kunde bli fleire Halvdanshaugar å ofra eller blota ved.

Snorre fortel at dette gjorde dei fordi kongen hadde vorte so folkekjær. Men like truleg er det

at politiske motiv låg attum — frå ætta: Han skulde bli den nye landvorden — stammeguden som skulde binda saman dei nyst samansveisa fylkesriki i Eidsivalagen.

Med dotter til Ringerikskongen Sigurd Hjorth, fekk Halvdan Ringeriksveldet. Denne kongsetta var i slekt både med Alfarheim — Ranrike og Skjoldungættene.

Ringeriks «rikr» landvette eller stammegud var Ring og Dag.

Kongshaugen på det heilage Ve, Veien i Norderhov, er truelg ein slik Rings (Dags) ættehaug.

Dei hadde vore soldyrkarar dei gamle ringeriksbuanne frå steinalderen. Um det vitnar den vakre solringen (helleristing) i fjellet ved Tyrifjorden. Symbolet for solguden var den heilage ringen. Hovgoden hadde ringen i si varetekt. Ringen var symbolet på hans guddommelege makt — når han bar den under offertenesta eller når han på tinget var lovsegjingsmann. Kong Beles dotter, Ingeborg, var gift med kong Ring til Ringerike, og ei av Harald Hårfagres mange fylkesdronningar, var dotter til Ringerikskongen Ring Dagson.

Namnet på Solguden, som den heilage ringen var eit symbol for, har skift til dei ymse tider. Den eldste var truleg Ullr. Seinare kom Hønr (Hønr-foss?), Njard og Frøy. Alle var dei fruktbarhetsgudar — solgudar — himmelgudar.

I folkevandrings- og vikingtid vaks Asa- og Odinstrua fram. — Men himmelgudane — som råde for gode åringar og avle, var mest dyrka av ålmugen då ogso. Serleg var Frøy og Frøya gjæve (i Hole) på Ringerike.

Som fyrr nemnt meinte dei at Halvdan Svarte ætta frå Yngve Frøy i Uppsala.

Halvdanshaugen på Steinsletta har kanskje påny knytt ringerikingane saman til dyrking av fruktbarhetsguden Frøy med Halvdan som haugvette — eller alv.

Den største gravhaugen i Nord Europa er Raknehaugen på Romerike. Den skal vera ca. 100 m. lang og 17—18 m. høg. Med vår tids verdimål vilde det ha kosta ca. 2 miljon kroner å byggje ein slik haug idag!

Ragna Braadland peikar i si bok «Øster i Viken» på den store, varme og fruktbare sandmoræne — Raet — som går gjennom Vestfold, Austfold og sud i Båhuslen. Og klårt syner ho samanhengen millom namn, mytologi og naturlende! Namn som Rakne, Rane, Ragnar, Rodin t.d. har truleg dette naturlendet — Raet — til sitt opphav.

Dei budde i eller på Ra — Rå eller Rakn, i Raum — og Ran rike frå «ratid» i steinalderen. Og etter dauden vart dei hauglagd i «alven». Ættefaren vart alf — alfar — stammegud i Alfarheim.

Sjølve storkulten i Nordisk (og germansk) mytologi — Odin (eller RODin) har truleg lånt namn av Raet og vore «rikr» her.

Rakn (Ra rike) var både manns- og gudeheimen og Raknarok var heimsens undergong! Storleiken til Raknehaugen, og at haugen ligg i midstaden for Odinskultusen, kan tyde på at ættefaren Rakne — eller Odin sjølv har vore hauglagd og dyrka her.

Haugen er i alle høve monument over ein storkult av Odins eller Rakne ætt. Fleire forhistoriske ætter som t.d. Valsungane og Skjoldungane førde si stamtavle attende til Odin. I Edda vert Odin kalla Ragne og Rakna Ropt — d.e. heimsens høgste.

Den mest namnfrøge av Rakneætta var kanskje Ragnar Lodbrok som skal hava livt ikring år 800.

Han var truleg den mektugaste vikingkonge som har livt i norderlanda. Lodbroksønerne er historisk kjende frå engelsk-irske og fransk-tyske krøniker.

Dei veit ikkje visst kor stort riket til Ragnar Lodbrok var. Segnet fortel at han var gift med dotter til Sigurd Favnesbane.

Prof. Storm slår godtso fast at Ragnar må hava vore ein *normanna* vikingkonge. Riket hans har truleg vore frå Heidsær (Mjøsa) i nord til Gøtaelva i sud og Vestfold-Agder og Nord Jylland i vest. Men han og sønerne hans «Lodbrokar synir» rådde ogso over land i Frisland og Northumberland.

Mykje av Ragnar Lodbrokssegnene er fri dikting — serleg dei islenske. Han vart den gjevaste sagnhelten i Rakne- og Volsungætta som dei seinare gjerne vilde føre ættetavla si fram til.

Sogune fortel at Ragnar Lodbrok hadde eit av sine mange slag på Ullensaker (ved Raknehaugen). Historiske kjeldor veit ogso um at han hadde mykje slekt og vener i Noreg, og at han bygde langskip i Lier eller Drafn.

Frå Raumarike og av Rakne-ætt var Ragnvald Møre-Jarl som vart Harald Hårfagres trufaste og fremste mann. Son hans var Gange-Rolv, Normandi-kongen Rollon.

Halvdanhaugen, Stein, Ringerike.

Rakne-ætta har soleis fostra dei tvo namnfrøgaste viking-kongane frå Norderlanda. Englands-kongane, som hev Rollon til sin stamfar, skulde då vera av Rakne-ætt.

Sogeskrivarane har vore usamde um kva Lodbrok tyder. Isendingane meinte det kom av lodbrok (bukse). Det er visst ikkje so. Lod kann tyde stor — bratt — eller rak t. d. Lodvik — Storvik — og mannsnamnet Ludvik. Loder tyder den blodige gud.

Håbrok og Lodbrok skulde vera mest same namnet. Lodvar (Lodar) og Håvar hev ogso umlag eins tyding.

Kven det er Raknehaugen gøymer vil truleg utgravinga, som dei no held på med, syne.

Ein kan segja at Raknehaugen er det største monument over ei tid som hadde livt seg ut og fekk si avslutning med vikingtida og at Halvdanshaugen er eit monument over ei ny tid som hadde draumen om Noregs samlng i seg.

Mor til Harald Hårfagre — Ragnhild — var både av Rings- og av Rakne-ætt.

Med Harald vart Ragnhilds draum til røyndom: Heile Noreg samla til eit rike, under ein tjoekonge.

Munin.

Bjørnespor m. m.

Søsetra ligger halvveis mellom Sollihøgda og Kleivstua. Det var så ved århundreskifte dette. Engebret Hurum hadde kjøpt Hafnorskogen til uthogst, og for tømmerdriftens skyld lot han sette op ei stue og en stall inne ved setra. — Presten Johan Løken, seinest sokneprest i Hobøl, var en av hoggerne der. Bort til denne tømringa kom en dag to kristianiakarer som ville benytte et skarve skiføre som var kommet til en tur fra Sollihøgda til Kleivstua. De fortalte tømmermannen at de hadde sett spor etter en bjørn. Den hadde holdt sig mye etter bergkantene hvor den hadde rusket i mose og lyng, enten det nå var for å finne noe etenes eller det var til boso i hiet. Hiet mente de også å ha sett — på tilbørlig avstand. Ja, han kunne ikke si hverken fra eller til, tømmermannen. Visstnok hadde Per Kjelsås i Sørkedalen skutt en nylig på Nordmarka — en gammel, grå og fredelig grassbjørn —, men en brukket tann kunne jo tyde på at den hadde bitt i bein i yngre dager —. Men her på Sørmarka kunne han ikke tenke sig at det var bjørn.

Har du gått en tur i skogen sammen med en av disse gammaldage litt slut-rygga og skakkaksla tømmermenn, så har du også merket at han ser med vennlige blikk hen til de riktig frodige og pene moseflekkene, og det gjør han fordi den skjuler så mangt et sleivhogg for ham både i laft og veggefar. — Som det er maleren som skal gjøre snekkeren salig, så er det mosedotten som redder lafthoggeren. Til å skaffe dette høgst nødvendige byggematerialet hadde man fått Kasper som budde på setra. Han tok da til med å sanke, og da det var snø, var mosen på berghyllene lettest å få tak i. Om vinteren brukte Kasper ladder istedenfor støvler, og det var disse svære laddene som hadde dannet bjørnesporene, og hiet var ei maurtue hvor han hadde hentet strøy til fjøset.

Kasper var setermann. Han var sønn av den ofte nevnte Fredrik Torkildsen Lehne, visedikteren

*) Peder Walberg drepte i november 1804 kona på Steinsvollen Jøran Engebretsdatter og hennes 8 års gamle sønn Engebret med ei øks som han hadde stjålet på Gjesvold. Dattera Berte ble også stygt mishandlet.

P. W. ble henrettet på Tandbergmoen d. 13. august 1805.

Mordet på Steinsvollen er utførlig omtalt i Gunnar Tveiten: Hole herred s. 377 og flg.

og bondeføreren under opstanden i 1818. I sine yngre år var Kasper fjøsmann hos Fougner på Stein, og om sommeren lå han med buskapen på Steinsvollen. Han budde da i det «størreset» hvor Peder Walberg øvde sin udåd i 1804.*) Seinere kjøpte Kasper ei seterløkke unna Vik, giftet sig og bygde hus på Sørsetra. Han var en dyktig seter kall. Foruten kuene til setereierne hadde han også fremmede kuer, bl. a. også fra Kristine Ask. Engang en mann derfra skulle op og stelle, tro kløvhesten fast en sko i en av disse mange og ofte trange nord-sydgående sprekkene i porfyrlaget etter veien. Han måtte ta av kløva og stå og støtte hesten natta over til om morgenen. Da kom det en skogskar den veien. Han fikk hogd en handspak og fikk brutt sko og hov laus.

Kasper overnattet somme tider hos mine foreldre. Da sang han ofte viser eller fortalte eventyr. Han var god til begge deler. Dessverre har både visene og eventyrene gått mig av minne, husker bare at en av visene begynte slik: «Sara Bøi fra kirken treder hjem til sine store hus.»

Av Kasper så jeg seinere en original måte å steike brød på. Deigen ble laget og satt til gjæring som vanlig ovnsbrød, men da han ikke hadde steikeovn av noe slags, la han flate brødemner mellom to krumme takstein og grov det hele ned i ildmørja på peisen. Estkake kalte han det, og den ble ganske god.

Men med hensyn til disse bjørnespora trur jeg at jeg kan si med Jørn Bollerud: Han hadde skutt noe anna enn han mente å ha siktet på. —

Det slenger somme kråker blandt årfuglen.

Lars Lyse.

Mannen i skinnfelden.

En troverdig mann av staden har fortalt mig følgende historie fra gamle dagers Ådalen. Han innestår for historiens sannhet. Og da så. — En gammel enkemann som budde aleine i ei stue hadde «frøsi fælt» gjennom en lang fimbulvinter.

Sommeren som fulgte ble meget varm.

En av de varmeste dagene på hele sommeren hadde bemeldte gamle mann lagt sig midt i solveggen. Han var attpå til inntulla i en skinnfeld.

Da en mann som kommer forbi, får øie på mannen i skinnfelden, blir han mildest talt forbauset. «Er du gær'n du da?» roper han op til gamlingen.

«Nei da,» svarer denne, «men je kjenner en som fraus i vinter, je.»

Reise til Kristjan (Oslo) i gamle dager.

Av Johan Skøien.

Det var ikke som nu å sette sig i en rutebil eller på toget og sitte og ha det makelig et par timer og så stige av midt i byen eller om man skal sende en sekk poteter eller en kasse med andre varer med Wiborg-Thunes varebil bare å levere den i Hønefoss og så få den frem — like til adressaten, — nei ingen jernbane — ingen bil — bare den gamle vei over Krokskogen, op Krokkleiva, — ellers bakke op og bakke ned på skranglete stivvogner og kjerre hele veien.

Han Kristian — og enda mindre hu Anne — begge gamle folk — hadde nå aldri vært i Kristjan, men hadde hørt meget om denne store gilde byen og alt det fine og rare som var der. Det skulde være moro å komma tel Krestjan en gang sa Kristian. Ja, du får prøve å få følge med buttekjørerene da, sa hun, men jeg får holde mig heime.

En dag kom Ola Oppigar'n forbi, og han blev med inn på en kopp kaffe. Ola kjørte butter og glassvarer fra Hadelands glassverk til Krestjan og hadde varer tilbake til kremmer'n, men også en sildetønne eller saltsekk til andre, også til kjøpmennene i Hønefoss. Når man hadde baklass man kalte, tjente man en 2—3 mark mere på turen og reiste veien den samme.

«Han Kristian skulde ha så'n lyst til å komma til byen», sa Anne. «Han kunde vel ikke få bli med en tur, vel?» «Ja, neste veke skulde Ola innover med et lass butter, og da vilde det falle fint å bli med.» «Men å mye vil du ha for det da?» sa Anne. «Å, han kan passe «stopper'n» opover Kleiva, det er godt å ha en til det», sa'n Ola.

Anne fikk det travelt om dagen med å gjøra Kristian istand. Skjorte skulde vaskes riktig vel, klæa skulde pussas og bøtes, ikke en knapp måtte vante. Kristian måtte en tur til Hønefoss efter litt småtteri, og en flaske reisebrennevin for å skjenke Ola som var så snild. Endelig kom reisedagene; men kvelden før hadde Kristian og Anne lagt sig riktig tidlig forat Kristian skulde få hvile sig godt ut før den store reise. De blev liggende lenge å prate om byen og alt farlig som kunde hende både der og på veien, og Anne gav formaninger både om det ene og annet, — fremfor alt måtte han ikke drikke så han blev full. — Nei da, det skulde han sikkert ikke gjøre. Men hvad

skulde han kjøpe med heimat til a' Anne? Herom blev der en lang fundering; tilslutt blev de enige om at det skulde bli et klæsplagg, et tørklæ. Og Anne fikk nesten ikke sove for tanken på det fine tørklæ hun neste søndag skulde ha på sig til kirken.

Ved 7-tiden om morgenen fulgtes disse to på veien til Klekken, hvor de skulde møte Ola klokken 8, og presis kom Ola og en annen kjører med hvert sitt lass og avsted bar det, for det gjaldt å komme op Kleiva mens det var lyst, dagen var kort nu, for det vare bare 3 veker til jul.

Uten større gjenvordigheter kom de til Sundøya. Mannen her stod og hugg ved. «De får gå inn, de skal vel ha dere kaffe», sa han, «jeg skal sørge for hesta både med for og drikke». De var godt kjent her og gjorde som mannen sa. Så skulde de opover Kleiva. «De får nok sko om hesta deres», sa mannen, «de kommer ikke op med den skoningen. Kleiva er reint slem nå både med is og svell». De undersøkte skoningen. De hadde skodd dagen forut, men sannelig var ikke skoen — særlig på Brunen sløve, hvorfor reservesettet som var beregnet på å benyttes på tilbakeveien blev lagt under. Blakken trodde de skulde klare sig uten omlegging. Redskap — hammer, tang og søm samt nyhvesste sko hadde de med i reiseskrinet. Brunen blev spent fore, og Blakken blev forspannhest. Det gikk smått, men sikkert opover, like til de kom midt op i Kleiva hvor holken begynte, da forstod de at de skulde ha adlydt Sundøymannen, men de vilde da prøve allikevel. Det var ikke stor nytte Blakken gjorde og enda mindre den som skulde passe «stopper'n». Han hadde nok med å holde sig fast i lasset, («stopper'n» var sterkt trestykke omtrent 1 m. langt, den ene ende av det var godt festet i bakvognakselen og i den annen ende var det to hvasse jernklør til å ta feste i veien, så ikke vogna gled tilbake, når hesten skulde hvile). Men oppe i en av de bratte kneiker gled Blakken overende, Brunen strevde hvad den orket med å holde lasset og «stopper'n» vilde ikke ta feste i isen, mens Kristian som skulde passe den, seilte på sin siste ende nedover isen. Heldigvis stod Brunnen og skled sagte nedover til bakvognen tørnet mot bergveggen og folk, hester og kjøredoning stanset. Blakken hadde mistet en sko. Med møie fikk man den bort på en bar-

flekk og lagt under en av reserveskoene. «Reserve-mannskapet» hadde man ikke mere bruk for og bad ham søke å komme ned til Sundøya igjen, inntil de kom efter det andre lasset. Det var et stort hell at lasset gled mot bergveggen. Hadde det gått mot den motsatte kant, hadde det ikke blitt mange hele butter igjen. Uten større uhell kom de tilslutt op Kleiva, spente hestene fra og kom ridende ned til Sundøya, men da var det nesten mørkt. Klokken 5 var de oppe. Kristian våknet ved ovnen og spurte om a' Anne hadde kaffen ferdig. Blakkens 3 hvasse sko kom under, og op Kleiva kom de uten uhell med det andre lasset. Hestene måtte ha en god hvile før de drog videre. Det var mest snøføre over skogen, men veien var tilkjørt under mildværet så det gikk forholdsvis lett med hjulredskapen, og fra Johnsrud og til Krestjan var det bare marka, og alt gikk godt og vel like til det siste hvilested ikke så svært langt fra byen. — De var oppe såpass tidlig at de kom inn til byen ved den tid forretningene blev åpnet og fikk levert glassvarene sine før de hvilte. Resten av dagen blev benyttet til å ordne med de varer de skulde ha med til kjøpmenn i Hønefoss, men ventet med å lesse dem på til neste dag. — De blev derfor i byen om natten. Kristian måtte ikke komme ut av gården for ikke å bli tatt på rådstua. —

Så begynte hjemturen med henting av de varer de skulde ha med tilbake, hvoriblandt 1 tønne brennevin og 2 anlere fra Hoksmark, samt 2 silde-tønner, saltsekker og litt kaffe og sukker, så meget hestene kunde dra. Første dag kom de til Johnsrud, for der måtte de sko om hestene med nyhvesste sko, for utover Kleiva var det umulig å reise med sløvskodde hester. Det nyttet heller ikke å stenge hjulene eller sette rister på dem. De tok hjulene av vognen, hugg 2 store granbusker og til vognakselen blev disse surret med kvister på og toppen føre, og så med Brunen forspent bar det utover den øverste

og bratteste «støit», det gikk bra — og så det annet lass med Blakken på samme måte. — Komne ned på bar mark satte de forhjulene på igjen, men lot buskene ligge fast under bakvogna til henimot Sundvolden.

Til Sundøya kom de i mørkningen og mannen her møtte frem på gårdsplassen. «Ja, nå trenger de å hvile», sa han, «jeg skal sørge for hesta og sette lassa under tak, men å mye skal «tolla» være.» «5 på den største, 3 på den andre og 2 på den minste. Vi har fått godt mål og reiseflasker attpå.» «Gå inn, jeg kommer efter når jeg blir ferdig». De så gjorde.

Lassene kom i hus, hestene likeså, men Sundøymannen begynte å bearbeide brennevinsankrene med hammer og meisel for å få lempet den nederste jerngjorda tilside, boret et lite hull hvor gjorda hadde sittet stakk inn et lite rør og «tollpartiet» — 5, 3 og 2 potter skiftet plass og eiere! Derpå blev det satt en treplugg i borhullet, gjorda banket på plass igjen, og ankrene blev like gode og like ens å se til.

«Ja efter ei slik reise på det verste og farligste føre i hele året, må vi ha en liten «knekt», sa Sundøymannen. — Ennstemmig vedtatt! Kristian våknet på gulvet ved siden av ovnen efterat det var blitt så noenlunde lyst, men hesta var stelt og snart var alt klart til avreise. De kom godt og vel til Hønefoss og leverte varene og fikk oppgjør for kjøringa, og så var det ikke så langt heim.

Anne hadde gått og ventet hele dagen, Kristian vilde legge sig med en gang, uten å få sig mat.

«Men hvor har du tørklær hen, da?» sa Anne. «Jeg så ingen tørklær i byn, je,» svarte Kristian og sovna.

Et par dager efter blev han spurt om hvordan han hadde hatt det på byturen. «Je kan huse at vi var innom på Sundøya på utoverturen, men mere har jeg itte greie på!»

Frå voksterlivet på Ringerike.

For «Ringerike» av Olaf Hanssen.

I «Ringerike» 1937 hadde me eit stykke um sermerkte tre og vokstrar på Ringerike. Me skal iår halda fram og melda um meir frå voksterlivet her.

På Biliid i Hole herad er ei rar furu, som av sume er kalla for «Blom»-furu. Det er knytt den tradisjonen til treet (fig. 1) at når det visnar eller kjem burt på einkvar vis, vil det føra til ulukka yver heile garden. Treet er svært rart på skap. Den er eit typisk døme på det, ein i sume bøker kallar for «krulltall». Leggen er berre 2 m. høg, og då veks treet ut i 3 store greiner og ei mengd av smågreiner. Eit par tri smågreiner veks jamvel *inni kvarandre*, noko ein ikkje ofte ser. I 1,5 m. høg veks der ein liten busk av bringeber, som epifytt. Busken er 1,2 m. høg og 0,6 m. i tvermål. I bringehøg mæler Bili-furu 3 m. i rundmål og under greinkransen 3,8 m. Krunetvermålet er 12,85 m. Eit sermerkt tre. Blometeppet under trekruna er svært rikt. Mest er der av den vene blåveisen, løvetann og klunger.

«Blomfuru, Bili, Hole. 1937.

Den kjempestore eineren på Svarverud, Støa. 1938.

I bygdeboki um Norderhov (1914) les me (sida 612) um den heilage Veien-furu, som datt yverende for fleire år sidan. Men roti viser godt endå. Treet hev vore yver 3,5 m. i rundmål.

På Svarverud, Støa i Norderhov veks ein yverlag høg og vakker einer (brisk). Toppen er yverlag tettgreint og vakker. Han ber alle merke på å vera i full trivnad, og med vil vona at den vil liva i mange år endå. Treet er 13,82 m. høg. Rundmål i bringehøg 1,20 m. Ved roti mæler treet 1,50 m. rundt. Tvermål av kruna 6,2 m. Der er nok like store einer-tre både på Vestlandet og Nordmøre. Men me vil segja, at på austlandet er han til dessar *største eineren*, som me hev litande mål på. Eit foto av han vart framsynt på Oslo-sjøået i 1914. Treet er no naturfreda av eigaren.

Ein dag i juni 1938 kom stipendiat *Jon Guldal* frå Hole med ein bjørkekvist, han hadde funne på ein tur til Ådal. Det var bladskapet, som var un-

Kvist av Flekkerud-bjorki med små og store blad.

darlegt. Då gåta ikkje let seg løysa med det tilfang, som var for hand, reiste eg difor isaman med meieristyrar *Døssland*, Hønefoss og lærarinne frk. *G. Markussen* upp til eigaren av plassen Flekkerud Ådal herad, Buskerud, på austsida av Spirillen. Bjorki som ber uvanlegt rare blad gjer treet sermerkt. Bladi er ørande småe. Med det same ein ser det, kann ein tru, at det er bladi av ei dverg-bjork. Treet stend fritt og fint ute på bøen nær tunet i god hevda jord. Litt austanfor treet er eit lite myrsøkk. Treet er tettgreint og lauvrikt. Nokon nøgnare tanke, hev eigaren inkje gjort seg um det, men meiner at det hev lauvsprett og lauvfall samstundes med hine bjorkene i skogen. Folk hev heller ikkje merka seg, um det ber «kumar» eller «brom»? (raklar). Bjorki er no 10,8 m. høg. Rundmål ved roti 0,89 m. Tverrmål av kruna 4,57 m. Frå marki til neraste grein 2,52 m. Næveri på stomnen er kvit, som vanleg. Flekkerud vart rudd kring 1905—1908. Eigaren då, Ole Presterud, ansa snart det løgne lauvet, og let bjorki stå i fred. Ho er no tuntre for garden.

Når ein saumfer treet og bladkruna nøgje med

augo, vil ein sjå at heilt uppe i toppen er tvo einskilde greiner, der sume blad er større og nærmare seg den vanlege storleiken. Ei grein lenger nede på stomnen, 4,8 m. yver marki (som no er avskori) hadde ogso nokre større blad. Det er dette, som gjer treet sers forvitnelegt.

Det er kjent at sume tre (ogso bjork) kann hava greiner med små blad og samstundes greiner med vanleg store blad. Orsaki er ikkje enno granska og klårlagt. Dei hev tenkt seg, at det kjem av, at trerøtene på ein eller annan måte hev vorte skadde. Greiner og lauv er i slike tilfelle grisne. Det kann ikkje vera tilfelle her. Treet ser ut til å vera i full trivnad. Det skal difor verta forvitneleg å fylgja med framvokstren av denne nye mutuasjonen frå Ådal (fig. 3 og 4).

På Hærøya i Steinsfjorden hev me ein liten bjorkelund, som «sju systre» lagar. Roti er berre 1,60 i rundmål, men får bjorkene stå i fred vil dei verta namnspurde, når dei veks til (fig. 5).

Syrenen er ein hage-prydbusk og ein ser han

Flekkerud-bjorki, Ådal (Buskerud). 1938.

ikkje noko nemnande villvaksande. Det kan vel henda, at i sume høve kann han spreida seg utanfor hagegjerdet, når tilhøvi ligg slik tilrette, men ikkje i mengde. Men på Hole, Ringerike ser det ut til, at syrenen hev lett for å spreida seg vill. På garden Moe, biskop Jørgen Moes fødeheim, noverande eigar *hr. Tærud*, veks den villvaksande syrenen i slik mengde, at det er eit lite natursyn. Han hev nemleg spreidd seg yver ei heil liti lid i 100 m. lengde og i 5 m. breidde som ein liten kratskog. Ein køyveveg fører langs etter lidi. Langsmed eine sida av veggen er slätte-eng, men syrenen hev vunne spreid seg yver veggen, og burt-på engi stend fleire høge buskar og i grassvorden på engi nærast fram til veggen, gror der i mengdevi av 10—12 cm. høge remningar. Også nordyver

«Sjusysterbjørka», Hærøya, Norderhov. 1937.

Mikkel Gade.

var også en mann som nevnes og omtales meget, særlig i Haugsbygden. Han bodde på Bergseie i Haugsbygde; først i en steinkove opunder skogkanten der var bygget av en valdris ved navn John, flyttet så til en stue på Sætrangjordet like ved veien, og drev der ulovlig brennevinhandel. Brennevinsdrikkere som satt og drakk hos ham — eller kjøpte brennevin av ham — mente han skulde ha et fint navn denne kjøbmannen deres, og så fikk han navnet kjøbmann Gade i Storgaten nr. 1. Men når han i lengere tid ikke hadde varer, kaltes han kjøbmann Ussel i Armodsgata nr. 1.

Engang de satt og drakk hos Mikkel fikk de se lensmann Robsam ute i veien idet han var iferd med å binde hesten sin i gjerdet. Han skulde undersøke gaukeriet. Drikkelaget fikk smuttet sig ut i et slags skapurum ved siden av. Mikkel kastet sig baklengs i senga med brennevinskaggen under knærne og foldet hendene over brystet, og kjer-ringa møte lensmannen i døra med de ord at Mikkel lå dødsens klein av en farlig smittsom sykdom, og ingen måtte komme inn. Lensmannen fant det rådeligst å vende og reise med uforrettet sak, mens drikkelaget kom inn igjen, og Mikkel blev med ett bra, og turingen blev heller muntere. (Det er ofte nutidens gauker ikke er så snarrådige og heldige).

På sine senere dager blev Mikkel religiøs og holdt opbyggelse og holdt gripende taler blandet med underlige selvmotsigende uttrykk, f. eks.: «Se den gamle olding iler med *bastige* skritt mot den nære grav som vinker ham i det *fjerne!*»

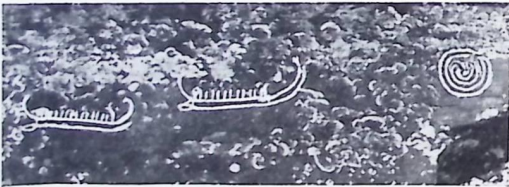
J. S.

frå Mo — mot Norderhov kyrkja — i garden sin hamnehage, vidare forbi garden Raa og hamnehagen, gror syrenen vill i stor mengde. Eit botanisk sersyn.

Helleritningane på Ringerike.

Det hev vore skriva nokre småstykke ender og då, um dei nokre få helleritningane, som finnst på Ringerike. Me vil derfor her — saman med eit bra bilete av deim — bare gjeva eit stutt samandrag. Den eldste av finnestadene er truleg den som finnst i hagen ved skulestova på Sundvollen like ved hovudvegen ikkje långt fra hotellet, på vestre sida av vegen nordyver og ein 3—4 m. yver vatsflata til Tyrifjorden. Det er fortalt at det var den dåverande lærar Johannes Berg, som i 1889 fann ritningane ved å skrapa av noko mose på ein stor kampestein som ligg like ved skulestova. Steinen er av raudbrun sannstein, hev ein 2 m. kvadratisk yverflate. Ritningane er nokso vitra og kjem ikkje fram utan i gode ljostilhøve. Det skal vera den einaste helleritning i landet, som er innhoggen vatsbeint i fjellet. Den syner skip, spiralar og eit par andre figurar. Den største figur er 42 cm. lang og spiralen er umlag 18 cm i tvermål.

Helleritning ved Berget.

(Foto O. H.)

Helleritning på Sundvollen.

(Foto W. Schröder.)

Noko sunnanfyre ved garden Berget, Nes, er der 7 tydelege innhogne ritningar i fjellet like ved Tyrifjorden 2—3 m. yver vatsflata, slik at frå ein båt eller flote eller frå hjellar i fjellet kann dei vera hogne ut. Høgdi syner at skildnaden på vatsflata i fjorden frå våre dagar til den tid riti vart innhogne hev ikkje skift mykje. 6 av ritningane stend etter kvarandre i ei lengd av umlag 50 m. Den 7de stend umlag 150 m. nordanfyre dei hine. Det er skip og eit svert vakkert spiralornament.

Helleritningane, etter det svenske ordet «hällristningar», er fornminne frå stein- og bronse-alderen. Og finns yver heile landet, like nord til Helgeland.

Kva ritningane tyder er ein ikkje heilt viss på, men mange tykkjest å tru, at det er synbare livder etter ein gamall kultus at «Solhjul» og skip stend i samband med helferdi til avlidne hovdingar, eller vidgjetne veidemenn.

Olaf Hanssen.

Til **JUL** skal de fleste ha noget nytt!

Vi tillater oss å anbefale vår forretning som et fordelaktig innkjøpssted for følgende varer:

Kjolestoffer for voksne og barn. **Kjoler** og **kåper** for voksne. **Undertøi** i ull og bomull for damer, herrer og barn. **Strømper** i et enestående utvalg for voksne og barn.

Lakenstaut, bolster, teppetrekk, duntepper, vatt-tepper, ulltepper til meget rimelige priser.

Golfjakker,
damejumper,
pikejumper,
gensere og pulovers,
for voksne og barn.

Kom og se!

HØNEFOSS
TELEFON 100

OLE KAARSTAD & CO.

STORGATEN
TELEFON 100

RINGERIKES SPAREBANK - Hønefoss

Oprettet 1833
Stedets eldste bank

Mottar innskudd og utfører alle almindelige bankforretninger
Checks utstedes på inn- og utland
Sikkerhetshvelv

Apoteket Bien

W. KOREN LUND

HØNEFOSS

Gjør Deres innkjøp i kolonial
hos

A. Løchen a/s

TELF. 30 GRUNNLAGT 1855 TELF. 30

JOH. KULLERUD, Hønefoss

Bakeri & Konditori

Kafeen i II etasje anbefales

TELEFON 183

WENNERS-KRO

BUSSTORVET
HØNEFOSS

Stedets største og nyeste restaurant.
Godt stell. Almindelige priser. Øl fra fat.
VINRETT

Krovert: Lars Wenner.

Tyristrand Trevarefabrik

Anbefaler alt i:

Dører
Vinduer
Trapper og
Innredninger
Samt alle slags møbler

„Ringeriks“-cyklen føres kun av oss.
Motorsykler i alle prisklasser.
Bil- og sykkeldekk- og slanger.
Bil-batterier - Tændpluggen. m. m. m.

Førsteklasses hovslager.

Tyristrand Verksted

Høstens nyheter

NB. Dresser leveres
også efter mål.

i dresser, frakker, hatter, luer, skjorter slips,
ankommet i største utvalg.

Avlegg et besøk og De vil finne at prisene er lavest hos

S. A. E L V S V E E N
ST. OLAVSGT. 1. HØNEFOSS

Gjør Deres innkjøp i
Ringerike Husflidssalg

Håndlagede vakre ting
passende til julegaver.

Stoff til
Ringeriksdrakten

J denne spennende tid må De holde en stor avis

Buskeruds Blad

er STORT men BILLIG og har
også en fyldig spalte med lokal-
nytt for Ringerike.

Stikk innom

Buskeruds Blad

Hønefosskontor og tegn et abonnement.

Kr. 0.35 pr. uke, - kr. 1.40 pr. mnd. - kr. 4.00 pr. kvartal.

Cafe Ciro

Innehaver: A. Harstad.

Byens mest besøkte spisested.
God mat til rimelige priser.

FATØL - VIN Telefon 641

Bli kunde hos Qvist!

Bøker, papir, trykksaker
av enhver art

Bygdefolk, se innom

ARNE QVIST
BOK- OG PAPIRHANDEL
Hønefoss Telefon 605

JOH. E. BYE

BOKHANDEL - PAPIRHANDEL
HØNEFOSS

Årets nye bøker og julehefter i stort utvalg!

NYHET!

Nu kan De få sydd konfeksjonsdresser efter mål og med prøvning her på nymontert fabrikk i forretningen. Likeså skreddersøm.

Stort, solid lager av **dress-stoffer** og **forsaker** innkjøpt direkte i 1ste prisklasse.

En gros og en detail.

RINGERIKES MAGASIN

I. R. SKØIEN

Gullsmed

THV. JØRGENSEN
HØNEFOSS

Forlovelsesringer, sølv skjeartikler, pokaler, blomsterbegere. Utvalg på forlangende.

HØNEFOSS SPAREBANK

Mottar innskudd og utfører almindelige bankforretninger.

HOLE SPAREBANK

OPRETTET 1861

H Ø N E F O S S

Innskudd mottas til høieste rente
Forøvrig utføres alle almindelige bankforretninger

HØNEFOSS OG OPLANDS KREDITTBANK A-S

OPRETTET 1933

Aktiekapital kr. 830.000.00, fullt innbetalt
Forvaltningskapital, kr. 9.000.000.00

Innskudd mottas til høieste rente
Lån bevilges mot betryggende sikkerhet
Forøvrig utføres alle slags bankforretninger

Kjem du til Hønefoss

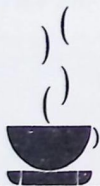
MARTHA NÆSSET

Telefon 226

Gå innom

Hønefoss Kaffistova

der du får GOD og BILLIG mat

T H . G R A N U M

HØNEFOSS
TELEFON 219

Skotøiforretning

Breien Gård

KVALITETSVARER:

Fjørflakt, Egg, Stangselleri, Poteter.

Postadresse: Ask st. Telefon Hønefoss 186

HØNEFOSS KAROSSERIFABRIK A-S

Buss - Varebil - og Lastevognskarosserier - Reparasjoner - oplakering

Specialitet: Understell i special Stålprofiler.

TELEFONER: HØNEFOSS 79 og 650

Thisted's korn og frørenseri

M. THISTED

HØNEFOSS

Renser og beiser all slags frø og korn.

Vintersportsartikler

hos

PETTER BENTZEN

SYKKEL- OG SPORTSFORRETNING

Mekanisk Verksted.

HØNEFOSS

TELEFON 262

M. SØRENSEN

PØLSEMAKERI

Hønefoss

SLAKTERI - RØKERI

TELEFON 89 - 84 - 297

Fordelaktigste innkjøpssted av kjøtt, flesk og pølsevarer, samt beste utvalg i pålegg.

Tyristrand Samvirkelag og avd. II Nakkerud

er Tyristrand og omegns best assorterte
forretninger.

Egen avdeling for manufaktur og skotøi.

Dresser — Frakker — Sportsskotøi.

Godt assortert i kolonial.

Alle lekre ting til julebordet.

Vi har stadig lager av kul, koks, spiker,
stift, vindusglass, malerverer.

Varer bringes.

Benytt telefon.

Gamle Sundvollen

MED DE RIKE TRADISJONER

•
Tar mot gjester for lengere
og kortere opphold.

•
Se innom den gamle gildestue.

ØL og VIN Innehaver M. HANSEN

Prektige julegaver!

Kjøp Ski og Skøyter til Små og Store.

*Det største utvalg!
De laveste priser!*

Hockeyskøyter med støvler
Hockeykøller og baller

Kunstløpskøyter
Lengdeløpskøyter

Kjelker
Sparkstøttinger,
3 størrelser
Brodder
Sparkjern

Stek og kok med

Jena glass!

Det moderne og
renslige kokekar.

De får det hos oss.

Skier, splittkein, ask, hickori
Furuski for barn
Bindinger, alle sorter
Skistaver, racer og alm.
Skistaver for barn

Thoresen & Berg

HØNEFOSS ··· TLF: 545 · 616

Årlig melkemengde:

7 MILLIONER KILOGRAM

Produksjon av smør, goudaost, edamerost,
nøkkelost, pultost, fløteost, mysost, prim.

Kulturmilk og iskrem.

Ny ostesort: Ringeriksost

Gullmedalje for
goudaost 1929

På landsutstillingen i
Bergen 1933 opnådde
meieriet høieste ut-
merkelse for smør og
ost. Moss 1937 — ut-
stillingens store sølv-
pokal for den beste
goudaost.

Grand Hotell & Café

Godt kjøkken.

Mottar selskaper og bestillinger
for arrangements i hjemmene.

TELEFONER 73, 179, 426.

Glatved
• Hotell •

OPRETTET 1730

er med sitt berømte Aadnes-interiør, sin
vakre have og sin herlige beliggenhet
ved Hønefossen et utmerket opholds-
sted for reisende og turister.

1. kl. kjøkken. — Velpleiede viner.
Bilpark, garasje, bensin og olje.
Telefon: 40 — 130

SNORRE BOKTRYKKERI.